

Стратегија интегралног урбаног развоја централне градске зоне Крагујевца

КРАГУЈЕВАЦ 2030

Република Србија
МИНИСТАРСТВО
ГРАЂЕВИНАРСТВА И УРБАНИЗМА

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Издавач:

Дирекција за урбанизам Крагујевац
Краља Петра I 23, 34000 Крагујевац
телефон: +381 34 331-920; факс: +381 34 335-252;
е-пошта: urbanizam@open.telekom.rs; одговорно лице: Мирјана Ђирић

Наручилац посла:

AMBERO consulting, представништво Београд
Краља Милана 23/VI, 11000 Београд
телефон: +381 11 3233389;
е-пошта: belgrad@ambero.de; одговорно лице: Харалд Милер

Уредници:

Драган Јевтовић, Ратка Чолић, Ина Церхе

Фотографије:

Зоран Јовановић и Предраг Михаиловић, Крагујевац
AMBERO Consulting Београд

Дизајн и припрема:

Adria Media Serbia, Омладинских бригада 88а, Београд 11070, Србија;

Графички уредник:

Анђела Куч

Штампа и дистрибуција:

САВПО д.о.о, Јована Поповића 59, Стара Пазова

Место и датум публикације:

Београд, април 2013.

Тираж:

500 примерака

Подржано од стране: GIZ – Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GTZ) GmbH
Пројекат „Унапређење управљања земљиштем на нивоу локалних самоуправа у Србији“

Који спроводи:

Уз техничку помоћ:

complan Kommunalberatung GmbH Potsdam

ISBN 978-86-81713-12-9
CIP - Каталогизација у публикацији 711.523(497.11)

Овај документ представља резултат заједничког рада у процесу израде Стратегије интегралног урбаног развоја централне градске зоне Крагујевца, у којем је узео учешће Град Крагујевац, ЈП Дирекција за урбанизам Крагујевац, Радна група, представници градских институција и грађани. Процес израде Стратегије је реализован уз техничку подршку AMBERO- ICON (по налогу GIZ) у оквиру Пројекта "Унапређење управљања земљиштем на нивоу локалних самоуправа у Србији" и техничку помоћ фирме COMPLAN из Потсдама.

ГРАДОНАЧЕЛНИК ГРАДА КРАГУЈЕВАЦА

Верољуб Стевановић

РАДНА ГРУПА

Небојша Васиљевић, председник Радне групе, члан Градског већа за инвест. и развој градских ресурса
Бојана Дивац, начелник Градске управе за пр. планирање, изградњу и заштиту животне средине
Саша Миленић, председник Скупштине града Крагујевца
Славица Савељић, члан Градског већа за социјалну политику и друштвену бригу о деци
Нада Милићевић, члан Градског већа за науку и сарадњу са Универзитетом
Славица Ђорђевић, помоћник Градоначелника
Саша Милићевић, Градска управа за инвестиције и развој градских ресурса
Наташа Ивановић, ЈП Дирекција за урбанизам
Дејан Дачовић, директор Дома омладине Крагујевац
Александар Милојевић, Галерија РИМА
Владо Вучковић, члан Градског већа за привреду
Томислав Вукадиновић, заменик директора ЈКП Водовод
Наташа Пешић Радосављевић, начелник Одељења за локални економски развој
ЂорђеЂелић, помоћник директора ЈП Предузеће за изградњу града
Снежана Милисављевић, директор Градске туристичке организације
Јован Павловић-Бојаџић, помоћник Градоначелника за област спорта
Љиљана Тирнанић, директор ЈКП Зеленило
Марија Станојевић, ЈКП Чистоћа
Александар Бељаковић, ЈП СЦ Младост
Зоран Јовановић, члан Градског већа за комуналну привреду
Предраг Пантић, Градска управа за инвестиције и развој градских ресурса
Радосав Вуловић, Градска управа за инвестиције и развој градских ресурса
Славољуб Стојковић, начелник Одељења за саобраћај

ЈП ДИРЕКЦИЈА ЗА УРБАНИЗАМ КРАГУЈЕВАЦ

Мирјана Ћирић, директор
Драган Јевтовић, помоћник директора
Душан Минић, урбаниста
Лазар Мандић, урбаниста

GIZ/ AMBERO- ICON

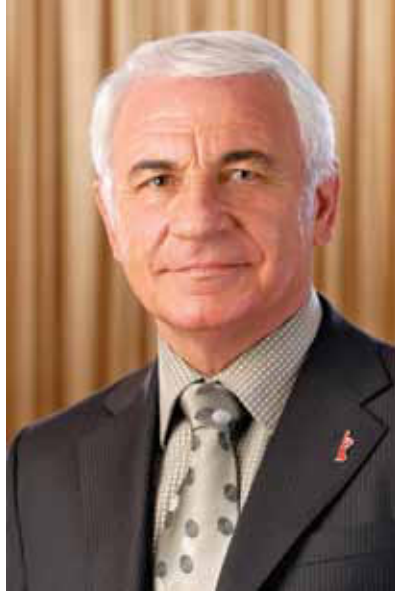
Харалд Милер, шеф Ambero Пројекта
Ратка Чолић, руководилац Пројекта
Виктор Вељовић, национални консултант
Милица Јоксић, национални консултант
Александра Живковић, преводацац
Снежана Гвозденац, преводацац

COMPLAN

Хатмар Дрост, директор
Ина Церхе, руководилац Пројекта
Армин Буш, планер
Мартина Клајнвахтер, урбаниста
Ралф Цернак, планер

САДРЖАЈ

УВОД	10
РЕГИОНАЛНИ И ПЛАНСКИ КОНТЕКСТ	14
ДЕМОГРАФСКИ УСЛОВИ	18
ОБЛАСТИ УРБАНОГ РАЗВОЈА	22
СТРАТЕГИЈА ИНТЕГРАЛНОГ УРБАНОГ РАЗВОЈА ЦЕНТРАЛНОГ ГРАДСКОГ ПОДРУЧЈА	50
КОНЦЕПТ СПРОВОЂЕЊА И ФИНАНСИРАЊА	62

Град Крагујевац се у оквиру GIZ-пројекта “Унапређење управљања земљиштем на нивоу локалних самоуправа” који финансира Влада Савезне Републике Немачке, определио за израду Стратегије интегралног урбаног развоја централне градске зоне. Захваљујући техничкој подршци немачких партнера, Крагујевац је први град у Србији који је, по узору на градове ЕУ, израдио и усвојио Стратегију интегралног урбаног развоја као нови инструмент одрживог урбаног развоја. Примена нове методологије у поступку израде Стратегије, била је прилика да се још једном преиспитају до сада усвојене градске стратегије и планови. Грађанима, представницима струке и свим заинтересованим странама омогућен је знатно виши степен партиципације у процесу опредељивања урбаног идентитета централне градске зоне, утврђивању мера у циљу унапређења квалитета живота и подизања атрактивности центра, односно, стварању услова за одрживи привредни развој и подстицање инвестиција. Стратегијом утврђене мере интервенције и приоритетни пројекти по појединим областима усаглашени су са интересима јавног сектора и инвеститора, али пре свега са реалним потребама грађана који живе на овом простору. Усвајањем Стратегије у Скупштини града Крагујевца она је постала основни развојни документ централне градске зоне, а њена имплементација предуслов за унапређење квалитета живота у граду и развој Крагујевца као модерног урбаног центра Србије.

Градonaчелник Крагујевца - Верољуб Стефановић

1.1 Повод и циљ

Крагујевац је административно седиште Шумадијског округа и његов политички, привредни, културни, здравствени и образовни центар. Са више од 180 000 становника Крагујевац спада у највеће градове у Србији, а свој национални значај стекао је првенствено као центар аутомобилске индустрије (FAS, раније Застава аутомобили) и универзитетски центар. Ова чињеница је важна како за позитивни привредни развој и обнову града, тако и за сталну стимулацију од стране домаћих и страних предузећа.

Централна градска зона Крагујевца представља трговински, услужни и културни центар града и региона. У циљу усмеравања урбаног развоја и изградње, усвојене су стратегије и планови, међу којима и Генерални урбанистички план којим су утврђене функције и намене центра.

Ова документа у погледу функционалности и обликовања само делимично одговарају актуелним задацима и потребама. До сада није постојао стратешки документ којим би се идентификовали локацијски потенцијали, неопходно усложњавање структуре намене и ревитализација изгледа града.

Све већа концентрација предузећа, институција и комерцијалних објеката у централној градској зони за последицу има пораст моторног саобраћаја и тенденцију ка преоптерећењу саобраћајне инфраструктуре у центру. Остале потребе за интервенцијама односе се између осталог на сложенију структуру намене, интензивирање коришћења и уређење и трансформацију недовољно коришћених и запуштених површина у централној градској

зони. Циљ града је да прилагоди постојећу инфраструктурну опремљеност централне градске зоне и да искористи локацијске и друге потенцијале за њен даљи развој и развој града у целини.

На основу резултата анализе и узимајући у обзир све акционе и тематске области локалног развоја приступило се изради стратегије интегралног урбаног развоја централне градске зоне Крагујевца. Поред дефинисања секторских смерница и појединачних концепција тежиште стратегије усмерено је на израду и хармонизацију ка пракси оријентисаног каталога мера. Циљ је да се на тој основи унапреде постојеће јединствене карактеристике и потенцијали централне градске зоне и на функционално користан начин интегришу у процес урбаног развоја.

Акциона и практична оријентисаност стратегије интегралног урбаног развоја централне градске зоне захтева паралелни процес хармонизације, који ће укључити поједине поступке планирања и комуникације у управне структуре, као и партиципацију релевантних актера у централној градској зони, поред јавних и других предузећа, грађана и установа у области културе, образовања и здравства. Тиме се дају додатни импулси за процес планирања.

Државе чланице Европске Уније су у мају 2007. године са Лајпцишком повељом о одрживим европским градовима потврдиле стратешко полазиште политике и процеса интегралног урбаног развоја као централног инструмента за решавање постојећих задатака и јачање потенцијала и специфичности европских градова.

Израда Стратегије интегралног урбаног развоја централне градске зоне подразумева паралелне процесе стручног, техничког рада

и партиципације и сагледава развој на нивоу различитих актера, чиме се ствара значајна основа за активно усмеравање комплексних развојних процеса централне градске зоне.

Кроз поступак стратешког планирања урбаног развоја град Крагујевац усваја моделе урбаног развоја, проверене и прихваћене у европским градовима, и ствара стратешке предуслове за политику интегралног урбаног развоја у смислу Лајпцишке повеље Европске Уније. На тај начин Крагујевац правовремено ствара услове за приступ различитим изворима финансирања подршке урбаном развоју од стране Владе РС и фондова ЕУ.

1.2 Методолошки поступак

Садржај

Прво поглавље представља објашњење о поводу и циљу израде Стратегије, као и примењеном поступку и структури документа.

Анализа постојећег стања се у другом поглављу смешта у просторни и плански контекст града Крагујевца. Након просторно-функционалне анализе следи и кратки историјски осврт на урбани развој Крагујевца. Овде су такође прикупљене и приказане кључне смернице урбаног развоја из стратешких и планских докумената, као и полазне, заједничке тачке које омогућују интердисциплинарни приступ у изради анализе. У наредном поглављу дато је појашњење општих демографских услова који уводе у разматрање осталих секторских области урбаног развоја Крагујевца. Четврто поглавље је посвећено секторским анализама области важних за даљи развој централне градске зоне Крагујевца. Тако је прво дат опис досадашњег развоја, а након тога у наредном кораку, уследила је анализа и процена потенцијала, слабости, могућности и претњи. На темељу ове анализе требало је утврдити

приоритетне потребе за интервенцијом у циљу даљег развоја централне градске зоне Крагујевца. У петом поглављу формулисана је стратегија интегралног урбаног развоја централног градског подручја Крагујевца - визија развоја и циљеви и смернице за секторске области деловања на пољу интегралног урбаног развоја, подручја интервенције која поседују посебан значај и потенцијал за будући развој централне градске зоне, и мере и пројекти, повезани са секторским областима деловања. Стратегија имплементације је дата у шестом поглављу и ту су сагледани кораци који се морају покренути ради реализације циљева и мера стратегије, размотрени потенцијални извори финансирања, и управљачка структура за имплементацију стратегије.

Кораци у процесу

За потребе израде стратегије формирана је мултидисциплинарна радна група, сачињена од представника градских управа, надлежних институција, јавних и јавно-комуналних предузећа, невладиних организација и других заинтересованих актера. Полазну основу за анализу представљала је радионица и договор са представницима ЈП Дирекције за урбанизам и стручних служби у Градској управи Крагујевца у јуну 2011. У оквиру ове радионице објашњен је повод и циљ анализе постојећег стања. Стручне службе градских управа припремиле су потребне податке за различите области, како би се израдила свеобухватна анализа. Као један од начина укључивања јавности у процес планирања спроведено је анкетање грађана, са циљем да се утврде њихови ставови поводом различитих тема од значаја за даљи развој града. У припреми анкете израђен је упитник са осам (8) питања, као и матрица за оцењивање резултата која је требало да омогући процену ставова анкетираних поводом појединих тема и потреба за интервенцијом, а у циљу сагледавања даљег развоја града из перспективе грађана. У организацији Градске управе анкета је спроведена у централној градској зони на узорку од 1000 грађана.

На основу података које су доставиле надлежне стручне службе градске управе, резултата анкете грађана и заједничких обилазака централне градске зоне, израђена је SWOT анализа којом су утврђене предности и мане и дефинисане потребе за интервенцијом у свакој од области урбаног развоја. У оквиру експертске радионице у октобру 2011. у процес планирања су укључени и други актери (представници Градске скупштине, Градског већа, политичких организација и невладиног сектора). На почетку су представљени резултати прве фазе анализе, које је после тога требало проверити и евентуално допунити. Поред тога, са учесницима је дискутовано о потребним интервенцијама и адекватном приступу планирању урбаног развоја централне градске зоне Крагујевца. Теме и резултати су затим структурисани и подељени у укупно пет области. Применом SWOT анализе извршена је оцена стања и дефинисане су потребе за интервенцијом. Резултати утврђивања и анализе постојећих урбанистичких условљености добијени су у јануару 2012. године

Као наредни корак уследило је представљање усаглашених резултата у оквиру јавне презентације крајем новембра 2011. године. Циљ овог скупа је било информисање о постигнутим резултатима процеса планирања и активирање и укључивање грађана и осталих актера у градским управама. Том приликом заједнички су дефинисани визија развоја централне градске зоне и секторски циљеви.

Израда стратегије интегралног урбаног развоја централног градског подручја базирана је на анализи постојећег стања урбаног развоја, која је спроведена кроз вишестепени процес усклађивања (техничке радионице, јавна презентација и партиципација) и окончана у јануару 2012. године. У фебруару 2012. године

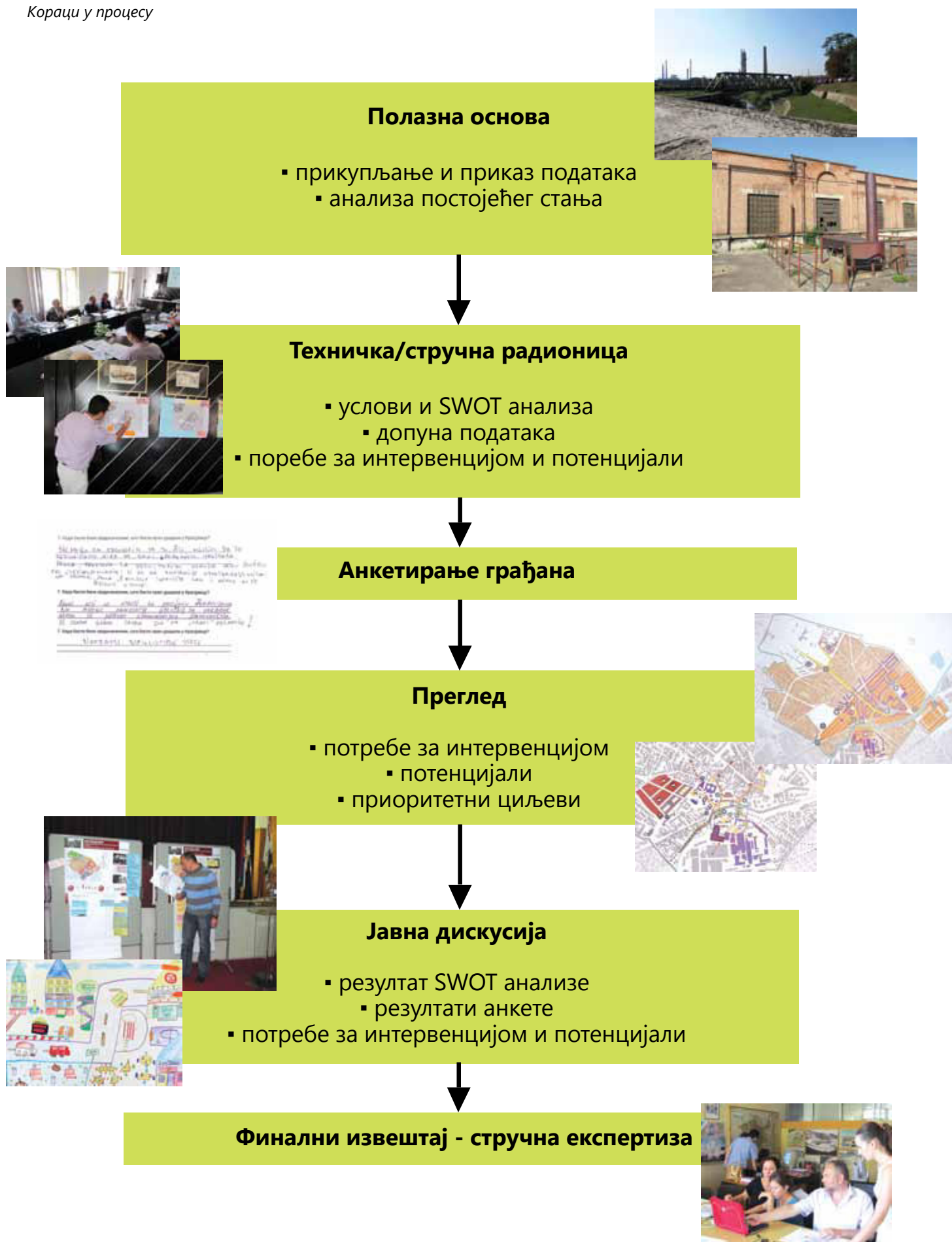
одржана је техничка радионица. Циљ одржаних скупова је био да се на основу резултата SWOT анализе (анализе постојећег стања) и заједнички формулисне визије развоја, утврде секторски циљеви стратегије интегралног развоја. На тој основи дефинисана су подручја интервенције у којима су концентрисане централне теме и циљеви..

У оквиру друге интерне радионице сви валидни предлози мера груписани су у један каталог мера. При томе су размотрене прве могућности реализације и финансирања које су након тога интерно конкретизоване и повезане са појединачним мерама.

Директно након окончања процеса планирања и комуникације (представљања и промоције) стратегије, треба да се покрену први кораци за имплементацију. Хармонизовани резултати целокупног процеса планирања биће најпре представљени у оквиру завршне презентације у Крагујевцу. Тада ће актери из области урбаног развоја и представници политичких тела бити информисани о приоритетима деловања, мерама и првим корацима у реализацији.

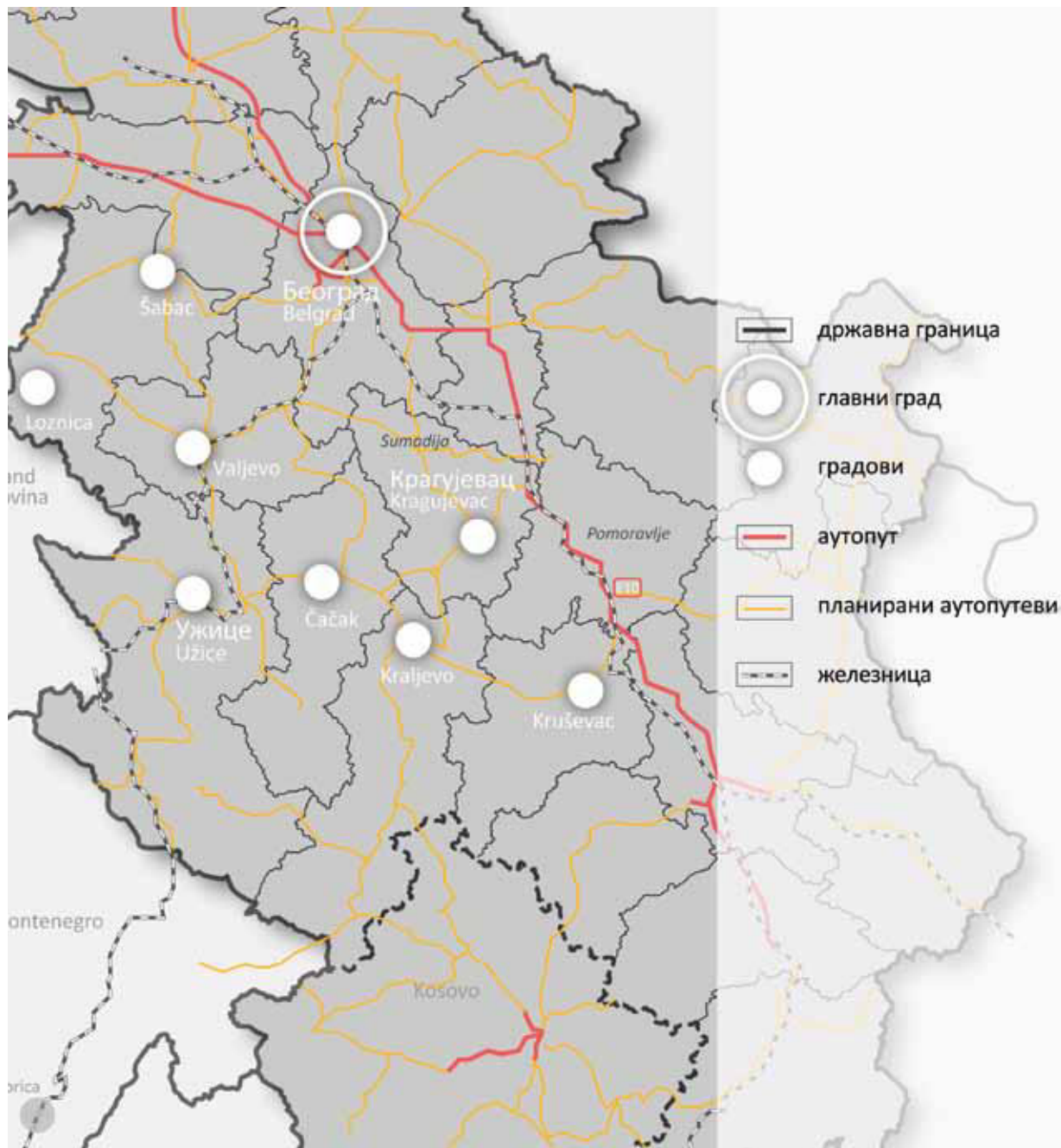
Јавни увид на нацрт документа потребно је спровести пре усвајања стратегије од стране Скупштине града. Додатно, неопходно је презентовати стратегију и на републичком нивоу, ресорном министарству и институцијама, како би се добила додатна подршка за имплементацију стратегије. Тада ће стручњаци, заједно са представницима Радне групе за интегрални урбани развој централног градског подручја Крагујевца, изложити резултате и допринос стратегије интегралног урбаног развоја централног градског подручја за даље процесе урбаног и економског развоја Крагујевца.

2.1 Регионални контекст

Положај Крагујевца у ширем контексту

Град Крагујевац се налази у средишту Републике Србије, 140 км југоисточно од Београда и 27 км западно од аутопута Е75 (коридор 10) који представља главну саобраћајну и развојну осовину Србије. Значајнији градови у окружењу су Чачак на западу и Краљево и Крушевац на југу. Крагујевац је административно седиште Шумадијског округа и важан привредни и

друштвено-културни центар региона. Град се простире на површини од 835 км² и по величини је четврти град у Србији. Крагујевац је поред Новог Сада, на северу, и Ниша, на југу земље, један од четири регионална центра у којем су смештене важне функције и институције од националног значаја.

2.2 Специфичности урбаног развоја

Град Крагујевац се у документима први пут помиње у XV веку. За време Турске власти на простору Балкана, насеље нема већи значај и развија се у оријенталном стилу у складу са потребама локалног становништва. Убрзани плански развој Крагујевца почиње од 1818. године када постаје престоница ослобођене Србије и прво насеље на овим просторима које се гради са идејом да то буде административни центар и главни град нове државе, у складу са европским узорима. Током осамдесетих и деведесетих година се припрема и доноси "Регулациони план вароши Крагујевац" (1891. године) и гради низ значајних објеката: железница, путна мрежа, нова зграда Гимназије, нова црква, Тополивница, железничка станица и др.

Почетак XX века обележен је доношењем врло амбициозног програма "За унапређење Крагујевца" из 1910. године, који је предвиђао низ интервенција у просторном развоју града и изградњу инфраструктурних мрежа и значајних објеката. У периоду између два светска рата, обновом Војно-техничког завода, Крагујевац постаје индустријски центар, а његов развој се у потпуности подређује потребама војске и војне индустрије.

Период после Другог светског рата карактерише период обнове града, а затим и развој аутомобилске индустрије, који је у потпуности определио развој Крагујевца у другој половини XX века.

У периоду од 1961. до 1981. године становништво града се удвостручило, а средином 70-тих година популација је премашила број од 100.000 становника. Крагујевац, поред индустријског, постаје административни, здравствени, образовни и културни центар ширег значаја. Реализују се врло значајне инвестиције у производне (металски комплекс), јавне и инфраструктурне објекте (универзитет, клиничко-болнички центар, водовод, постројење за пречишћавање отпадних вода,...). Изграђена су и нова модерна стамбена насеља (Бубањ, Лепеница, Аеродром и 21. октобар).

Почетком XXI века Крагујевац је град са близу 200.000 становника и урбаном матрицом која је настала углавном спонтано и стихијски. Последњих неколико година чине се велики напори да се инфраструктурни системи (посебно у саобраћају) реконструишу и уподобе са потребама даљег развоја Крагујевца. Урбани развој града се усмерава на успостављање већег броја градских центара, трансформацију и обнову старог градског ткива и изградњу савремених радних зона на прилазима граду.

2.3 Плански документи

Национални плански документи – Просторни план Републике Србије

Просторни план Републике Србије 2010-2014-2020¹ представља плански оквир за националну политику просторног развоја. Ослањајући се на визије и основне принципе просторног развоја Републике Србије за временски хоризонт до 2020. године формулисани су задати циљеви у следећим областима: становништво, социјална заштита, животна средина, развој насеља, привреда, саобраћај и техничка инфраструктура. Истовремено су дефинисане и смернице за планирање на регионалној и локалној основи које би требало да омогуће остварење следећих основних циљева:

- уједначени регионални развој и побољшање социјалне кохезије
- регионална конкурентност и приступ тржишту
- одрживо коришћење природних ресурса као и заштита и побољшање животне средине
- заштита и одрживо коришћење природног и културног наслеђа и предела
- просторна и функционална интеграција у европски простор.

У ППРС се даље анализирају и развојни потенцијали значајних градова у Србији. Град Крагујевац је у том погледу означен као потенцијални културни центар од националног значаја. Крагујевац је категоризован и као привредни центар, односно део регионалног привредног кластера. Ова привредна зона припада најважнијем развојном коридору у Србији који се, преко Ниша, простира из правца севера ка југу. За појединачне локације у градском подручју препоручено је спровођење мера урбане обнове. Са аспекта појединачних области, наведено је следеће:

Мрежа градова и регионална организација

Крагујевац је означен као урбани центар од националног значаја. Шумадијски регион је у погледу демографског развоја означен као стабилан. Сам град се налази на инфраструктурном „чворишту“. Циљ националне политике просторног развоја је да се посебно стимулише развој градова на „чвориштима“, како би се омогућило стварање импулса за даљи развој првенствено руралних регија.

Коришћење земљишта и функционални градови-регије

Крагујевац је класификован као индустријски центар средње величине (> 20 000 запослених у индустријском сектору). Подстицање развоја регија и градова који се налазе на северно-јужном развојном коридору има највиши приоритет за просторни развој на националном нивоу.

¹ Закон о Просторном плану Републике Србије 2010-2020 (Службени гласник РС, бр. 88/10)

Саобраћај и техничка инфраструктура

Крагујевац се налази на 30 км удаљености од аутопута Е75 (Е10), који је уједно и национални развојни коридор правца север - југ. Поред планова за прикључење Крагујевца на аутопутски коридор, предвиђено је и проширење капацитета железничког саобраћаја. Такође је планирана и изградња регионалног аеродрома јужно од Крагујевца, на подручју града Краљева.

Локални плански документи

У Просторном плану града Крагујевца² дефинисана су планска решења за намене и начин коришћења земљишта, инфраструктурно опремање и заштићена подручја на нивоу градских подцелина. У овом документу је постављен циљ да се град развија као пословни, комерцијални и услужни центар од националног значаја. У централној градској зони („Стара варош“) планирано је ефикасније коришћење постојећих локацијских потенцијала уз интегрисање значајног културног наслеђа. Једно од планских решења које илуструје овај принцип

је претварање Милошевог венца у историјском градском језгру у парк културе. Поред тога, планиран је и даљи развој локације Спомен парка „Крагујевачки октобар“ у централној градској зони, коју је потребно додатно инфраструктурно опремити. На овој локацији је предвиђено увођење мешовите намене са садржајима спорта, рекреације, културе и комерцијалне намене. Генерални урбанистички план града³ за основне циљеве дефинисао је грађевински и функционални развој и преобликовање значајних делова централне градске зоне.

Имајући у виду постојећа просторна ограничења дела града који се историјски посматра као градски центар, некадашњи војни комплекс „Војвода Радомир Путник“ означен је као подручје за могуће проширење централних функција и лоцирање институција образовања и културе. Повезивање са целином „Милошев венац“ има за циљ унапређење културно - историјског идентитета и значаја града. Средњорочно гледано на овај начин је могуће стимулисати очување историјског наслеђа и урбану обнову централне градске зоне.

² Просторни план града Крагујевца (Службени лист града Крагујевца, бр.32/09)

³ Генерални урбанистички план „Крагујевац 2015“ (Службени лист града Крагујевца, бр.7/10, 16/12)

⁵ Подаци се односе на временски период од 1961. до 2010.године

3.1 Демографски развој 1990-2010

Становништво

Град Крагујевац је у административном смислу подељен на градско подручје и околна сеоска насеља. Крајем 2010. године у Крагујевцу је живело укупно 192.000 становника. Од тог броја 85% популаце је настањено у градском подручју, а близу 15% у укупно 56 сеоских насеља. У централној градској зони Крагујевца живи 16.4% укупног градског становништва.

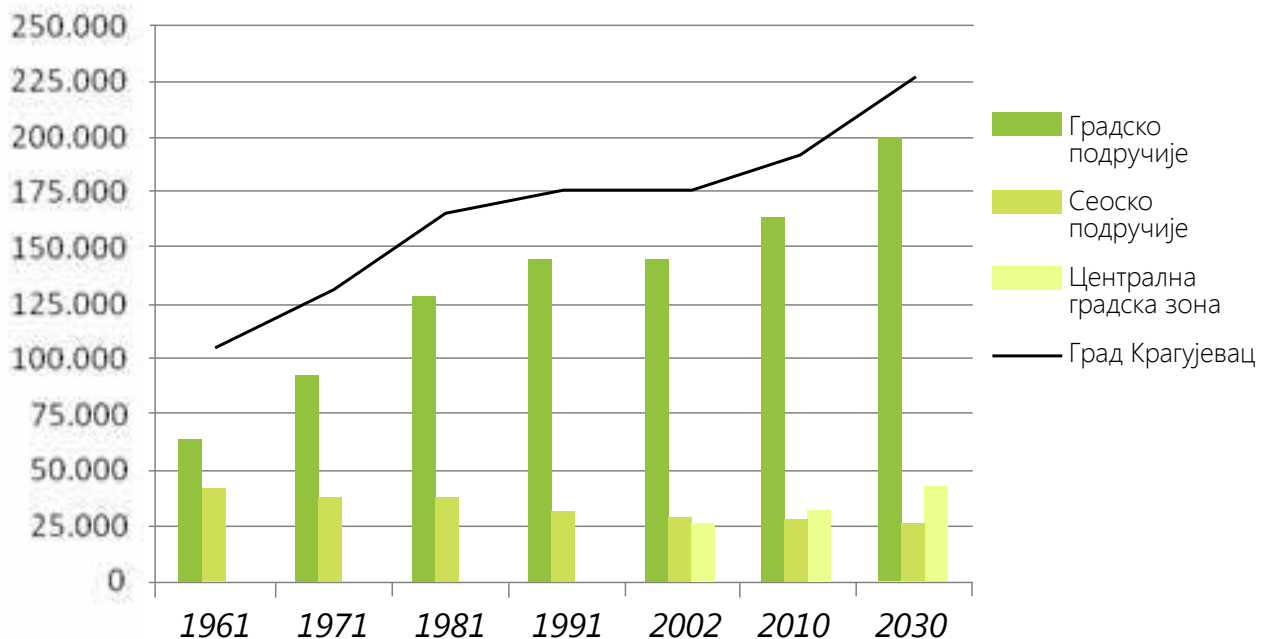
Од 1961. године број становника⁴ у Крагујевцу је непрекидно растао. Велики пораст броја становника град је забележио у периоду од 1961. до 1981. године, када је број становника са 105.000 порастао на 165.000 становника (+57%). Овај пораст популације доводи се у везу са привредним растом у том периоду, посебно на пољу аутомобилске индустрије. Од 1981. до 1991. године пораст становништва је постепено слабио, док је у годинама које су уследиле до 2002. године стагнирао око цифре од 176.000 становника.

Посматрање појединачних просторних целина

У поређењу развоја у градским и сеоским подручјима долази се до закључка да се у последњих 50 година њихов развој одвијао у супротним правцима. Док је градско подручје забележило пораст броја становника за 158% (100.000 становника), сеоска насеља су изгубила скоро 67% (-13.800 становника) популације.⁵

Посебна анализа броја становника централне градске зоне урађена је на основу података добијених из пописа становништва из 2002. године (пописних кругова). Као и цело градско подручје, и централну градску зону је у периоду до 2010. године карактерисао пораст броја становника. Тако је 2002. године у централној градској зони живело 27.150 становника, а 2010. године их је било већ 31.500. Разлози за увећање броја становника могу се тражити најпре у порасту

Демографски развој и прогноза демографског развоја до 2030.

Иако је број становника у многим деловима земље у периоду између 1990. и 2000. године, значајно порастао услед доласка избеглих и интерно расељених лица са простора бивше Југославије, то се одразило на позитивни раст тек 2010. године када је рађена процена на основу корекције података из званичног пописа из 2002. године. Он се највећим делом доводи у везу са позитивним природним прираштајем

нивоа атрактивности и квалитета живота и становања у централној градској зони.

Пораст броја становника у последњих 50 година највећим делом је настао због досељавања нових становника. У временском периоду између 1981. и 1991. године град Крагујевац је забележио генерално позитиван природни прираштај од 9.838 становника.

⁴ Овде се ради о процени броја становника која је настала на основу корекције броја становника са пописа из 2002. Цифра са пописа је увећана за 13.500 становника, број прогнаних са Косова и Метохије који су се настанили у Крагујевцу, али нису били обухваћени тадашњим пописом. Сем тога, попис из 2002. године је спроведен по новој методологији која искључује пописивање лица који дуже од годину дана живе у иностранству.

Он се највећим делом доводи у везу са позитивним природним прираштајем у градском подручју (10.846 становника), док је у сеоским подручјима дошло до смањења броја становника

иностранство (- 1.158 становника). Превасходно млађи становници напуштају Крагујевац у потрази за запослењем. Док су у овом периоду град напуштали пре свега становници градског

Развој природног прираштаја

	1981-1991	просек / година	1991-2001	просек / година
Град Крагујевац	9.838	984	217	22
Градско подручје	10.846	1.085	2.855	286
Сеоско подручје	-1.008	-101	-2.638	-264

(негативни природни прираштај, -1.008 становника). Сличне тенденције у демографском развоју градских и сеоских подручја наставиле су се све до 2001. године, иако се овај период одликује знатно слабијим демографским развојем. Природни прираштај је на градском подручју позитиван, а на сеоском негативан.

подручја, у сеоским подручјима је први пут могао да буде забележен позитиван миграциони салдо (200 становника). Расељена лица са Косова и Метохије која су у Крагујевцу нашла уточиште, нису узета у обзир приликом статистичке обраде становништва (око 13.500 становника).

Развој миграционог салда

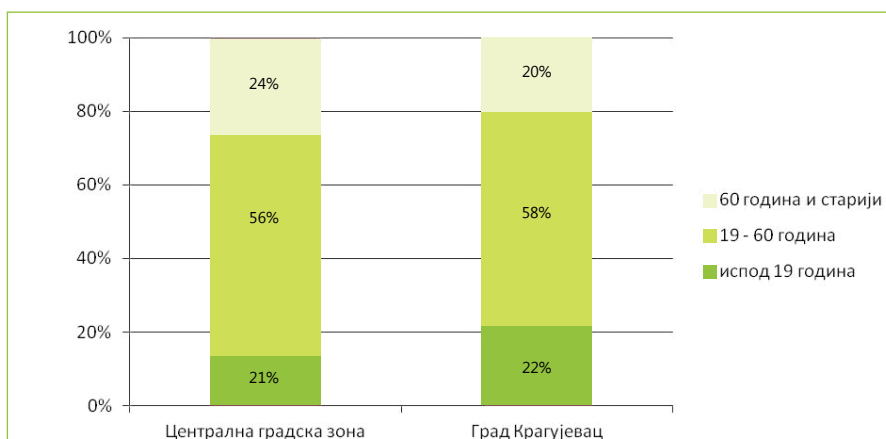
	1981-1991	просек / година	1991-2001	просек / година
Град Крагујевац	5.423	542	-1.158	-116
Градско подручје	7.442	744	-1.358	-136
Сеоско подручје	-2.198	-220	200	20

Позитивни миграциони салдо у Крагујевцу је регистрован у периоду од 1981. до 1991. године. У том периоду се велики број људи доселио у градско подручје (7.442 становника), а истовремено је у сеоским подручјима дошло до значајног исељавања (- 2.198 становника). Између 1991. и 2001. године је дошло до промене овог тренда. Тада је део становника отишао у

Старосна структура

Приликом посматрања различитих старосних група и з 2002. Године јасно се види да је релативна старосна структура групе испод 19 година, исто као и групе између 19 и 65 година старости у централној градској зони приближно одговара старосној структури у целокупном

Старосна структура 2002.године

градском подручју. Удео деце и омладине износи око 20%, а удео радно способног становништва око 60%. Разлике се пре свега уочавају код групе изнад 65 година старости, чији удео од 18% у централној градској зони надмашује удео ове старосне групе унутар структуре становништва целог града.

Да би се супротставило процесу демографског старења треба пре свега квалификовати понуду на пољима социјалне заштите, образовања и становања. Обезбеђивањем атрактивних стамбених и услова за запослење ствара се шанса за задржавање младих и образованих људи у граду.

3.2 Прогноза демографског развоја до 2030.

Град је сагледао три могуће прогнозе будућег демографског развоја Крагујевца. Сва три сценарија прогнозирају даљи пораст броја становника до 2030. године, различитог интензитета. У позитивном сценарију број становника Крагујевца ће до 2030.

потенцијале примарног, секундарног и терцијарног сектора. Осим тога, ова прогноза полази од претпоставке повратка дела становништва које тренутно живи у иностранству и континуираног прилива становништва. Тренд смањења броја становника у сеоским подручјима се и у овом сценарију наставља. Претпоставља се да ће даљи пад броја становника у сеоском подручју до 2030. године износити око 8% (- 2.500 становника), док се у градском подручју, а овде се пре свега мисли на централну градску зону, рачуна са даљим порастом броја становника 6. Да би овај пораст могао да буде остварен морају се створити додатни стамбени капацитети и приступити прилагођавању постојеће инфраструктуре.

У случају умеренијег привредног развоја града у другом сценарију, полази се од пораста броја становника за 14% (26.000 становника). У негативном сценарију развој становништва даље слаби због неповољних демографских токова (недовољан наталитет, повећање броја старог становништва и сл.) и неповољне економске ситуације. У овом негативном сценарију се рачуна с тим да ће 2030.године у граду живети 208.000

Прогноза демографског развоја до 2030.године

Сценарија	Сценарија	2030. (пројекција)
Позитивни сценарио (даљи развој)	192.000	225.000
Умерени развој	192.000	218.000
Негативни сценарио (даље неповољне демографске тенденције)	192.000	208.000

године пораста на 225.000 становника, односно за 17%. Ова прогноза је заснована на претпоставци раста привредне моћи града јачањем и инвестицијама у

становника (пад броја становника за 8% у односу на позитиван сценарио).

Позитивни сценарио по просторним целинама

Подручје	2010.	2030.
Град Крагујевац	192.000	225.000
Градско подручје	163.500	199.000
Сеоско подручје	28.500	26.000
Централна градска зона	31.500	42.000

3.3 Закључак

Град Крагујевац, пре свега његова централна градска зона, у перспективи може рачунати на даљи пораст броја становника. Овакав развој ће значајно утицати на будуће привредне активности у граду, на образовни систем, на тржиште некретнина, на саобраћајни систем

и остале области урбаног развоја. Области, које су предмет разматрања ове стратегије, биће анализирани и вредновани под наведеним демографским условима.

С ЛОЖИ
КРАГУЈЕВАЦ

DANCE CLUB
ape
SERBIA-KRAGUJEVAC

02
TRA M. KRAJINO
19. 05. 2010.

Justo

4.1 Урбане структуре и изглед града

Структура и изглед града

Централна градска зона Крагујевца подељена је на неколико целина које су како функционално, тако и морфолошки међусобно раздвојене. Историјски центар града („Стара вараш“) обележен је хетерогеном структуром изградње. Посебно треба истаћи „Милошев венац“ који се простира дуж обе обале реке Лепенице, где се налазе појединачни објекти и комплекси од урбаног и архитектонског значаја, који, између осталог, обухватају гимназију и место одржавања првог заседања Народне скупштине Србије. Ово вредно архитектонско наслеђе представља део како градског, тако и регионалног и националног идентитета.

Северозападно од центра града је „Стара варош“, проширење централне градске зоне обележено малим урбаним структурама и хетерогеном изградњом. Контраст чине хомогене, веће стамбене структуре, које се у групацијама формирају на североистоку градског центра у периоду од 1960. до 1980. године. Из матрице претежно уситњених парцела у централној градској зони, издвајају се две

локације које је својевремено користила војска и које се налазе западно и северозападно од средишта централне градске зоне, а које су великим делом запуштене. Непосредно уз њих је пространа локација некадашњег фабричког комплекса „Застава“ која се налази на јужно јобали реке и коју делом корист епредузећа из области војне и аутомобилске индустрије. Северни део ове индустријске локације представља саставни део урбаног контекста централне градске зоне.

Типологија објеката и намена

Већина објеката на подручју централне градске зоне изграђена је у периоду од 1945. до 1990. године. Око 10% објеката потиче из времена пре 1945. године и ово архитектонско наслеђе налази се пре свега у историјски значајном делу „Милошев венац“. 17,2% свих објеката у централној градској зони изграђено је тек после 1990. године.

Већи део централне градске зоне заузима подручје проширења („Стара варош“) које је доминантно обележено стамбеним комплексима,

Објекти у централној градској зони према старости (груба процена)

Објекти саграђени до 1914. год.	2,3%
Објекти саграђени између 1914. и 1945. год.	5,7%
Објекти саграђени између 1945. и 1990. год.	74,7%
Објекти саграђени између 1990. и 2000. год. (објекти за колективно становање)	17,2%

Типови објеката у централној градској зони

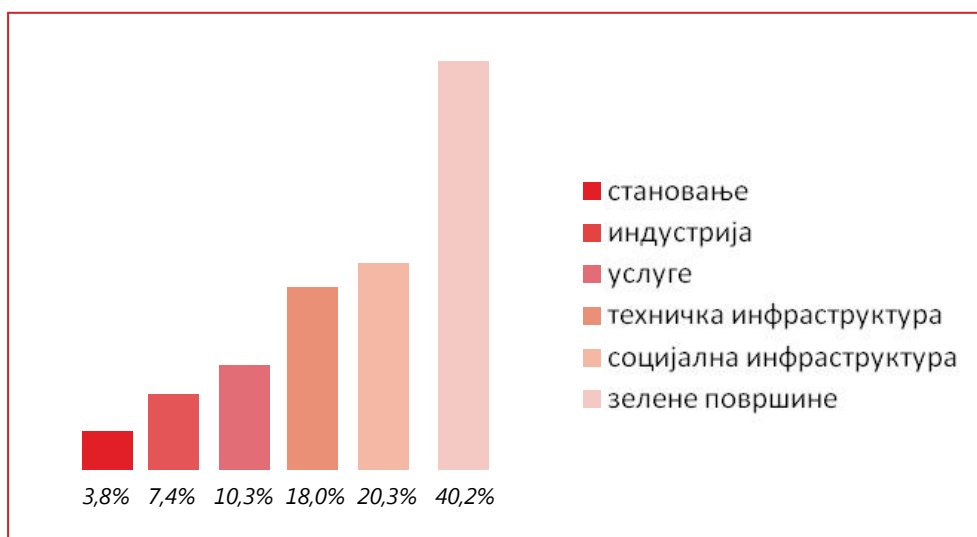
Остали објекти	26,0%
Објекти за колективно становање (објекти изграђени у периоду између 1990. и 2000.)	7,5%
Породичне куће (објекти изграђени до 2000.)	56,5%
Индустријски објекти (објекти изграђени у периоду између 1945. и 1980.)	10,0%

односно великим стамбеним структурама. Око 10% заступљених типова објеката условљено је индустријском локацијом некадашњег фабричког комплекса Заставе које се налази јужно од централне градске зоне.

Разнородна грађевинска типологија у централној градској зони одражава се и на

мешовиту намену. Сходно својој функцији друштвеног и економског центра шумадијског и поморавског округа, у централној градској зони Крагујевца налазе се централни снабдевачки садржаји. Поред седишта привредних, комерцијалних, услужних и друштвених објеката, централна градска зона је и значајан простор становања.

Структура намена у централној градској зони

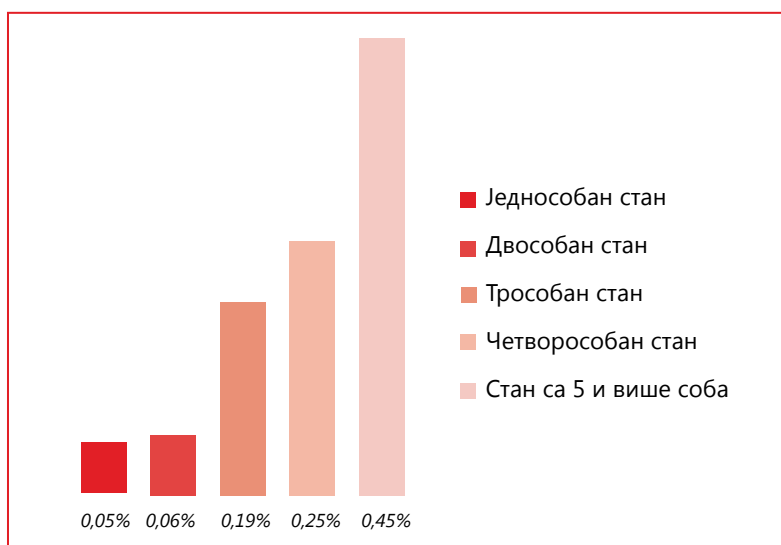

Становање

Структура намена у централној градској зони додатно истиче њен значај као локације за становање. Око 40% површина у централној градској зони користи се за становање. Стамбена намена карактеристична је за велике површине на северу и северозападу централне градске зоне. Поред делова обележених превасходно малим урбаним структурама на северозападу централне градске зоне, вишеспратни стамбени комплекси концентрисани су пре свега источно од центра. Стамбени комплекси у средишту централне градске зоне обележени су хетерогеним структурама изградње са деловима историјског грађевинског наслеђа.

да би тада 17% укупног становништва града Крагујевца живело у централној градској зони. Постојећи стамбени фонд у централној градској зони Крагујевца по структури великим делом чине 2- и 3-собни станови. Такође су заступљени 1-собни станови са уделом од 19%. Веће стамбене јединице су ређе присутне. Просечна величина домаћинства у централној градској зони износи 2,63 члана по домаћинству. Узимајући у обзир константан раст броја становника може се претпоставити да ће наредних година порастати потреба за стамбеним простором у централној градској зони. Понуде социјалних станова постоје на неколико локација изван централне градске зоне.

Стамбена структура у централној градској зони 2002. године

2010. године у централној градској зони Крагујевца живело је око 31.500 људи. Према постојећој прогнози демографског развоја до 2030. године за централну градску зону предвиђа се пораст броја становника од 33%. То би значило

Јавни простори и обликовање површина

Услед историјског значаја средишњих делова централне градске зоне посебан значај припада

обликовању и повезивању јавних простора. Поред културно - историјски обележеног дела „Милошевог венца“ у значајне јавне просторе у централној градској зони спада низ површина око зграде суда као и око зграде позоришта. Јавне површине надовезују се такође дуж обале реке, као и дуж значајних саобраћајница које су делом опремљене бицикличким и пешачким стазама.

Пешачка зона са мирујућим саобраћајем простире се у средишту централне градске зоне. Поред пешачке зоне која се пружа у правцу исток-запад, за моторизовани транзитни саобраћај затворени су и други споредни делови и пролази ка управи града. Тиме су створени атрактивни видови коришћења јавног простора између осталог за угоститељске баште и тржнице. Ове делимично озелењене површине и стазе, местимично су опремљене мобилијаром (клупе, места за одмор).

Локацијски потенцијали

Напуштањем војних касарни у центру и комплекса на северозападу централне градске зоне, остале су велике запуштене површине. Исто важи и за локацију некадашњег фабричког комплекса Заставе на којој се великим делом налазе напуштени индустријски објекти. Град Крагујевац откупио је прве делове те локације да би извршио трансформацију намене у културне и образовне сврхе, за малу привреду и сродне делатности. Додатни локацијски потенцијали постоје у околини железничке станице. На овим површинама значајним за развој централне градске зоне, планирана је трансформација у пословне и комерцијалне садржаје.

SWOT АНАЛИЗА

Након разматрања обележја урбане структуре и обликовних карактеристика резултати су резимирани у виду SWOT анализе. Ту су поред анализе урбаних обележја сублимирани и резултати са експертских радионица, манифестације одржане у сврху информисања грађана и њихове партиципације као и пратеће анкете грађана. Из предности и недостатака

функција и уређења централне градске зоне могу се извести потенцијали и ризици за њен будући развој. На тој основи формулисане су потребе за интервенцијом и тиме је покренут први корак за дефинисање мера и циљева развоја централне градске зоне.

Предности

Као посебну предност централне градске зоне Крагујевца треба истаћи мешовитост комерцијалних, административних, образовних и угоститељских садржаја типичну за градске центре. Живост и идентитет централне градске зоне делују далеко изван граница града. Близина јавних установа и комерцијалних садржаја, централну градску зону чини и атрактивном за становање.

Недостаци

Атрактивност централне градске зоне умањена је континуално присутном потребом за модернизацијом и санацијом објеката и јавног простора. Осим тога локације које доприносе формирању идентитета, као што су главна пијаца и културно-историјски вредни објекти и површине унутар „Милошевог венца“, готово да нису међусобно повезани. Низак ниво урбанитета препознатљив је због великих запуштених површина, како у средишту, тако и северно од централне градске зоне.

Потенцијали

Мешовита намена типична за централну градску зону представља значајну основу за њено даље уређење. Недовољно искоришћене површине на централним локацијама вишеструко пружају могућност за усложњавање функција и погушћавање изградње централне градске зоне. Историјски идентитет центра града Крагујевца представља полазну тачку за јачање централне градске зоне. Модернизација, адекватна санација и реконструкција вредног архитектонског фонда пружа шансу за очување јединственог историјског наслеђа града за будућност.

Ризици

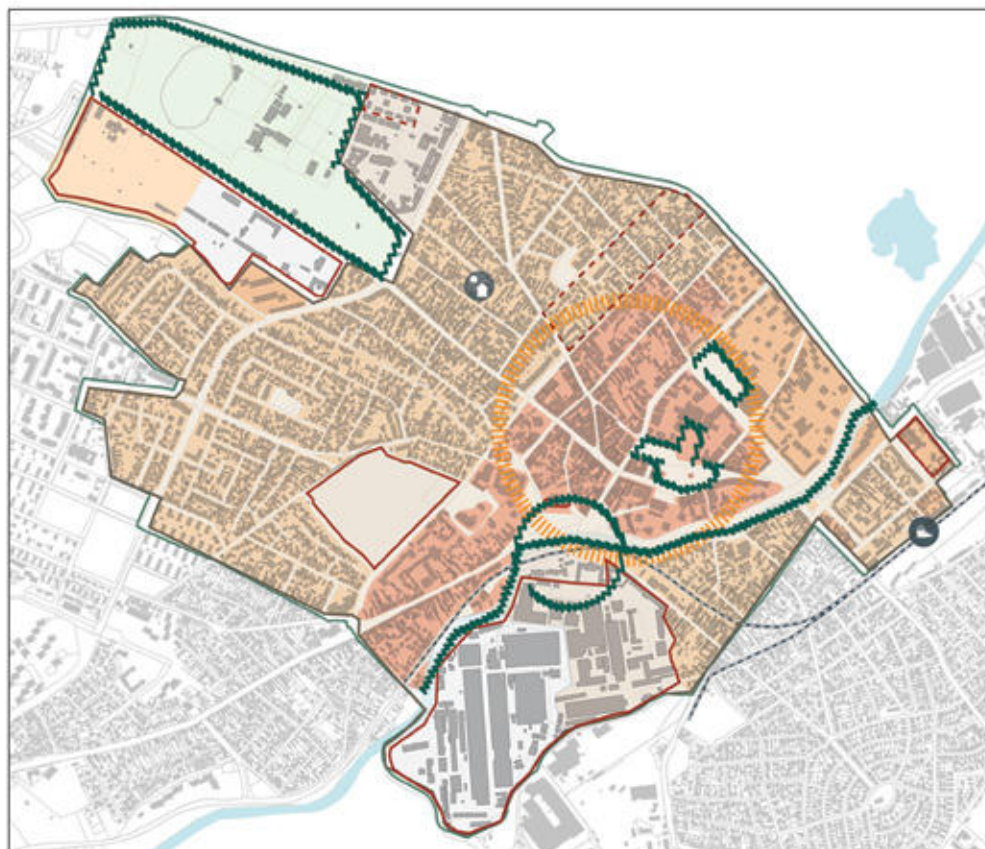
Концентрисање на преобликовање и уређење саобраћајне инфраструктуре у централној градској зони може се негативно одразити на квалитет боравка и могућности коришћења јавног простора и бити праћено губитком историјског архитектонског наслеђа које доприноси формирању идентитета града. Застој у реконструкцији и санацији унутар делова централне градске зоне (објекти и делом инфраструктура) негативно се одражава на укупан утисак и имиџ централне градске зоне и дугорочно доводи до губитка функција и грађевинског фонда.

ПОТРЕБЕ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЈОМ

Уклањање недостатака у обликовању јавног простора

Град Крагујевац поседује бројне отворене јавне површине и просторе. Локације и објекти који карактеришу изглед града нису довољно уређени. Недостаје функционална и обликовна повезаност јавних простора да би се град и његово архитектонско наслеђе могли доживети на прави начин.

Урбане структуре и изглед града

Усложњавање структуре намене недовољно коришћених централних површина

У структури централне градске зоне јасно се издвајају две значајне војне локације. Уз то долазе запуштене индустријске локације са појединим значајним примерима индустријског архитектонског наслеђа. Те површине тренутно се користе само делимично, али представљају значајан локацијски потенцијал за будући развој централне градске зоне и трансформацију у мешовите намене.

Урбане доминанте/стављање акцента на средиште централне градске зоне

Централне градске намене и функције Крагујевца концентрисане су у средишту централне градске зоне. Лоцирање намена релевантних за централну градску зону (пре свега малопродаја и услуге) изван њених граница услед брже расположивости земљишта, може бити праћено губитком функционалног и урбаног значаја. Да би се то благовремено спречило, потребно је дефинисати услове уређења и намену централне градске зоне узимајући у обзир архитектонско-просторне специфичности историјских делова.

Потреба за стамбеним простором и квалитетом становања

Велики делови постојећих објеката у централној градској зони показују потребу за значајним мерама

модернизације и енергетске санације које се морају извршити што је могуће пре. На нивоу града морају се створити предуслови за спровођење потребног проширења стамбене понуде на социјално и еколошки прихватљив начин.

Закључак SWOT анализе – Урбане структуре и изглед града

Предности

- мешовита намена типична за центре
- централна градска зона испуњена животом

Недостаци

- застој у модернизацији и санацији јавних и приватних објеката
- недостаци у уређењу јавног простора

Потенцијали

- културно-историјски вредно
- архитектонско наслеђе
- катастар споменика културе
- локацијски потенцијали на централним локацијама

Ризици

- концентрисање на уређење саобраћајне инфраструктуре
- губитак архитектонског наслеђа које утиче на формирање идентитета

Потребе за интервенцијом

- Уклањање постојећег застоја у модернизацији и санацији јавних и приватних објеката
- Функционално и обликовно уређење и унапређење јавног простора
- Трансформација недовољно искоришћених површина и локацијског потенцијала
- Стављање акцента на централну градску зону (диференцирање градског центра)
- Стварање понуде стамбеног простора на социјално и еколошки прихватљив начин

4.2 Саобраћај и животна средина

Национална путна саобраћајна мрежа

Централна градска зона Крагујевца обележена је двема главним магистралним саобраћајницама, које Крагујевац пресецају из правца севера и североистока и који се спајају југозападно од централне градске зоне. Државни пут IB реда бр. 16 (M23) пролази северно и преко Тополе повезује Крагујевац са Београдом, а са друге стране пут ДП IB реда бр. 15 (M1.11) пролази дуж Лепенице а преко којег је Крагујевац код Баточине повезан са ДП IA реда бр. 1 (M1). Сходно функцији регионалног повезивања и стандарда у опремљености, преко наведених саобраћајница одвија се већи део саобраћаја унутар централне градске зоне.

Поред две главне саобраћајне осовине у околини железничке станице укрштају се два државна пута II реда бр.176 и бр.158 (P212 и P102) из правца Горњег Милановца и Рековца и у даљем току пресецају централну градску зону ка северозападу и југу, односно југоистоку.

Међународни саобраћај

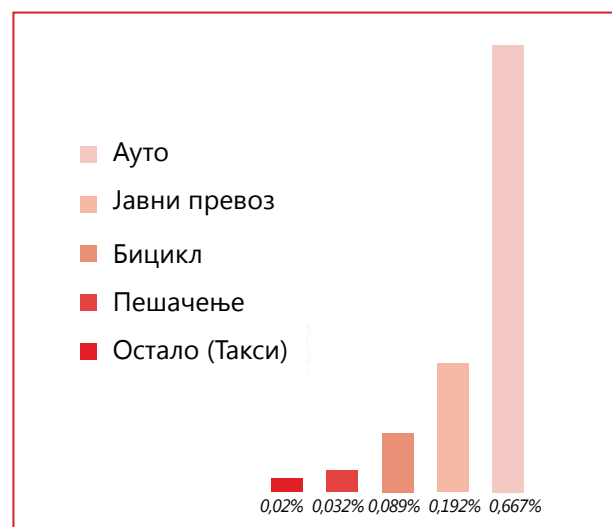
Преко железничке станице у Крагујевцу постоји прикључак на четири главна правца националног и транснционалног железничког саобраћаја:

- Крагујевац - Београд- Суботица - Будимпешта (Мађарска)
- Крагујевац - Подгорица (Црна Гора) - Бар
- Крагујевац - Скопље (Македонија) - Солун (Грчка)

Додатне регионалне везе постоје преко главне међуградске аутобуске станице која се налази непосредно уз железничку станицу.

Превозна средства која се најчешће користе у централној градској зони

Градски саобраћај – индивидуални и јавни

Индивидуални моторизовани саобраћај у централној градској зони одвија се претежно преко поменуте две главне саобраћајнице и мреже споредних улица различитих нивоа опремљености. Јавни локални саобраћај одвија се аутобусима. Кроз анкетирање грађана (око 1.000 испитаника) испитано је коришћење превозних средстава у централној градској зони. Више од две трећине испитаника навело је да се у централној градској зони крећу пре свега пешке. Додатних око 20% испитаника по правилу користи средства локалног јавног саобраћаја. У резултатима анкете аутомобил је као превозно средство играо подређену улогу. И значај бициклистичког саобраћаја је релативно мали (8,9%)

SWOT АНАЛИЗА

Предности

Централна градска зона Крагујевца саобраћајно је добро повезана. Због централног положаја Крагујевац представља значајно саобраћајно чвориште унутар Србије. Средиште централне градске зоне Крагујевца обележено је главном пешачком зоном која у великом делу доприноси живости и високој функционалној сложености центра.

Недостаци

Високо оптерећење саобраћајем услед буке и емисионог загађења угрожава квалитет становања у околини великих магистрала као и боравка у јавном простору. Широке улице представљају баријере у урбаној матрици и делимично спречавају функционално повезивање делова централне градске зоне. Обилазница којом би се аутомобилски саобраћај изместио из централне градске зоне не постоји. У директној близини средишта централне градске зоне не постоји довољно могућности за паркирање.

Потенцијали

Делови са мирујућим саобраћајем у централној градској зони пружају основу за стварање одрживе и еколошки прихватљиве културе мобилности, која би пре свега требало да обухвати уређење пешачког и бицикличког саобраћаја. За то и делови приобаља у централној градској зони пружају добре шансе које би требало истовремено искористити и за интензивније повезивање делова централне градске зоне. Даљи развојни потенцијали проистичу из проширења прикључка на аутопут којим се може додатно побољшати стратешка веза града са главним националним развојним осовинама.

Ризици

Висока фреквентност саобраћаја у централној градској зони у случају даљег интензивирања може довести до преоптерећења саобраћајне мреже. Са интензивирањем моторизованог саобраћаја у централној градској зони доћи ће до повећања сада већ високих емисија штетних материја и буке. Железничка пруга представља баријеру између урбаних структура, због које је отежана интеграција локације Заставе која се налази јужније.

ПОТРЕБЕ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЈОМ

Високо оптерећење саобраћајем наспрам квалитета коришћења простора
Високо оптерећење саобраћајем, првенствено проузроковано индивидуалним моторизованим саобраћајем и емисијама штетних материја и буке, угрожава квалитет коришћења и боравка у јавном простору. Проширењем саобраћајне инфраструктуре без довољних мера заштите и уређења јавног простора, може доћи до трајно негативног утицаја на разноврсност функција централне градске зоне. Стога је потребно уравнотежено планирање које ће поред уређења саобраћајне мреже за моторизовани саобраћај узети у обзир и потребе пешака и бициклиста и које неће нарушити разноврсност функција централне градске зоне. Изградњом обилазнице, елиминисао би се регионални саобраћај у центру.

Недовољно уређење

Централне локације су недовољно уређене, а приступ до њих готово да није могућ. Имајући у виду планирану промену намене тих вредних локација, значајних за развој централне градске зоне, неопходна је и њихова интеграција у главни саобраћајни систем, укључујући и изградњу нових прилазних путева. И прелазак преко

реке на стратешки битним местима представља проблем. Овде се морају уредити постојећи и изградити додатни мостови, пошто ће само тако успети функционална интеграција јужних делова (некадашња индустријска локација) у контекст централне градске зоне. Дуж обале недостају уређене стазе да би се локације на води могле користити и доживети у континуитету.

Недостатак капацитета за паркирање

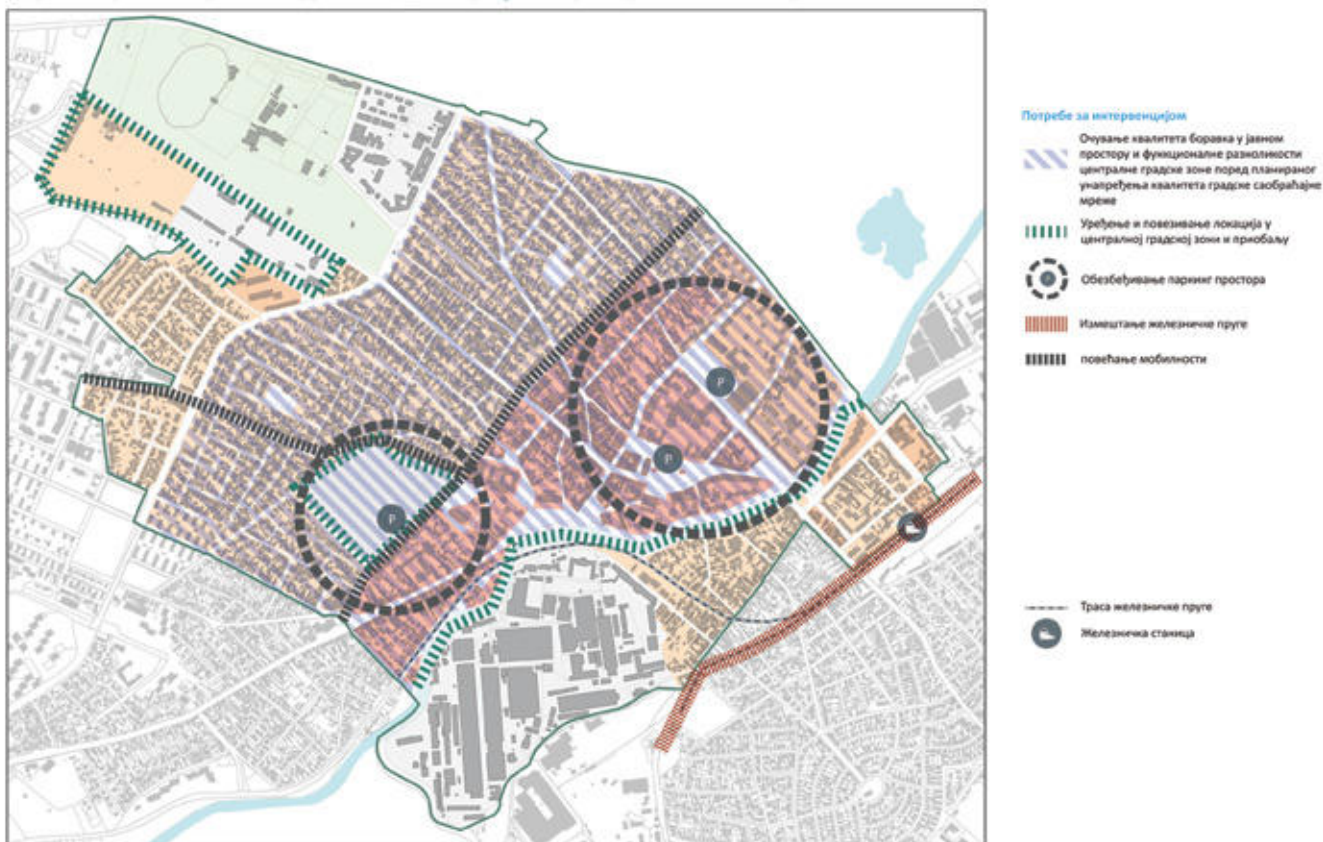
Средиште централне градске зоне представља локални и регионални центар малопродајних, услужних, културних и образовних садржаја. Овом функционалном квалитету супротстављена је квантитативно и квалитативно недовољна понуда могућности за паркирање. Узимајући у обзир функционалне релације, као и очување историјских просторних целина које утичу на формирање идентитета сврсисходно је уређење допунских и концентрисаних површина за паркирање, пре свега на улазима у централну градску зону.

Локални јавни превоз са потенцијалом за проширење

Локални јавни превоз пружа шансу да се у централној градској зони понуде могућности алтернативног превоза. Проширењем и побољшањем понуде локалног јавног превоза може се смањити високо оптерећење аутомобилским саобраћајем у централној градској зони. Такође се поједини делови града могу међусобно боље повезати и тако побољшати њихова приступачност.

Железница као урбана баријера
Железничка пруга која пролази јужно од централне градске зоне отежава прилаз некадашњој локацији Заставе, која има велики потенцијал за будући развој централне градске зоне. Измештање железничке пруге с једне стране пружа шансу да се теретни и путнички железнички саобраћај измeste из централне градске зоне, а с друге стране олакшава се повезивање средишта централне градске зоне са будућим друштвено-културним локацијама на јужној страни Лепенице.

Саобраћај и животна средина

Закључак SWOT анализе – Саобраћај и животна средина

Предности

- значајно саобраћајно чвориште
- разноврсност функција дуж централне пешачке зоне

Недостаци

- високо оптерећење саобраћајем
- урбане препреке и дисконтинуитет урбане структуре
- недостаје обилазница

Потенцијали

- локацијски потенцијали у пределу централне пешачке зоне
- уређење приобаља

Ризици

- превисоки интензитет саобраћаја у централној градској зони (пре свега транзитни саобраћај)
- високе емисије штетних материја и буке
- дисконтинуитет урбане структуре (железничка пруга)

Потребе за интервенцијом

- очување квалитета боравка у јавном простору и разноврсности функција централне градске зоне упркос уређењу уличне мреже
- уређење и повезивање локацијских потенцијала у централној градској зони и зони приобаља
- стварање могућности за паркирање
- проширење понуде локалног јавног превоза
- измештање железничке пруге

4.3 Привреда и туризам

Привредна структура и привредни развој

Крагујевац као индустријски центар чврсто је интегрисан у привредну структуру земље.

са такође око 50% запослених. Пољопривредни сектор има подређену улогу.

Ако се у обзир узме дугогодишњи развој броја запослених, упадљиво је да се број истих у годинама између 2001. и 2009. године смањио

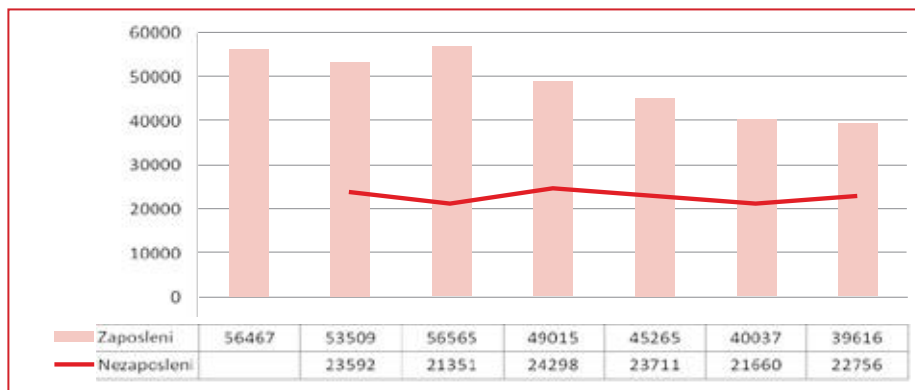
Запосленост по секторима 2009. године

Сектор	релативно	апсолутно
Примарни сектор (пољопривреда)	1%	327
Секундарни сектор (производња)	49%	15.604
Терцијарни сектор (услуге, трговина)	50%	16.144
Укупно	100%	32.075

Структура запослених указује на висок значај производног сектора. Око половина свих запослених ради у секундарном сектору. Истоветна улога припада терцијарном сектору

за више од 10.000. Тај пад односио се пре свега на производни сектор који је око 2001. године запошљавао знатно већи број запослених него услужни сектор. Број запослених у

Развој запослености и незапослености у Крагујевцу 2000 - 2011

области услуга, трговине и сл. Насупрот томе остао је стабилан у току целокупног периода.

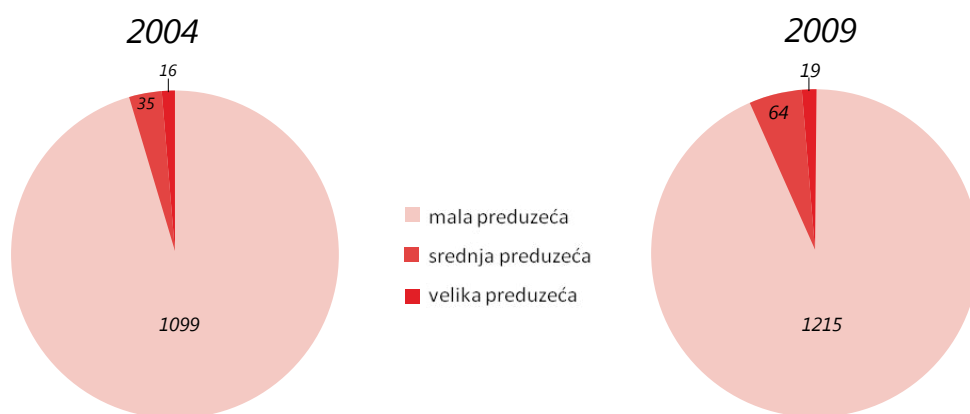
Док се број запослених укупно смањивао, апсолутни број незапослених остајао је на константно високом нивоу. Број незапослених налазио се између 2001. и 2011. године стално изнад 20.000. Подаци из периода од 2002. до 2008. године показују да се број запослених жена додуше смањивао, али су запослене жене и даље чиниле готово половину свих запослених. Тако да тај пад у апсолутним бројкама само одражава општи тренд смањења броја запослених. Велики послодавци у Крагујевцу су фабрика ФАС-а (бивша Застава), јавни сектор и универзитет и универзитетска клиника.

Ове мање привредне и индустријске локације налазе се северно од централне градске зоне дуж пута М 23 ка Београду и у државном су власништву.

Туристичка структура

Крагујевац, због свог историјског значаја „колевке“ модерне Србије, поседује туристички профил од ког је овај град у прошлости могао економски да профитира. Док је 1988. Године још забележено око 73.000 посетилаца и 124.000 ноћења годишње, у централној градској зони услед распада Југославије у периоду између 1990. и 2005. године број туриста и ноћења

Предузећа по величини у 2004. и 2009. години

Према истраживању Народне банке Србије и филијале Агенције за привредне регистре у Крагујевцу, град је од 2004. године доживео пораст броја предузећа. Број малих предузећа порастао је у периоду од 2004. до 2009. године за око 200 предузећа. Упркос постојећим великим предузећима привредна структура Крагујевца обележена је тенденцијелно малим предузећима.

Локације

Услужни малопродајни објекти концентрисани су у средишту централне градске зоне. Додатни капацитети налазе се на суседним локацијама и дуж излазних путева. Јужно од центра налази се локација фабричког комплекса Заставе која се простире на великој површини ка југу. Осим тога постоје и друге индустријске и привредне локације које се, међутим, налазе изван подручја централне градске зоне:

- Сервис 2 (површина: 62.5 ха, од тога 7.87 ха расположиво), дуж пута М1.11 ка Баточини,
- Денино брдо (површина: 16.4 ха, од тога 9.97 ха расположиво)
- Петровац (површина: 6.99 ха, од тога 0.2 ха расположиво)

драстично је опао. 2000. године број туриста годишње износио је само 1.561. Од 2005. године, међутим, може се поново забележити константан пораст броја посетилаца. Паралелно са тим јако је порастао и број иностраних посетилаца. 2010. године Крагујевац је посетило 27.048 туриста, од чега 10.449 иностраних посетилаца.

Истовремено са бројем туриста поново је порастао и број ноћења. 2010. године тај број је са 55.695 ноћења износио готово троструко више него 2000. године. И овде се може забележити велики пораст иностраних гостију. Просечан број ноћења такође показује благи тренд пораста и 2010. године износио је око два ноћења по госту.

Крагујевац располаже са 7 хотела, 5 гарни хотела (ноћење са доручком), као и 8 преноћишта. Поред једног хотела са 4 звездице већина смештајних капацитета категорисана је са 3 и мање звездица, па све до врло скромних смештаја. 6 хотела налази се у централној градској зони. Попуњеност капацитета у смештајним објектима у централној градској зони протеклих година кретала се између 5 и 30%.

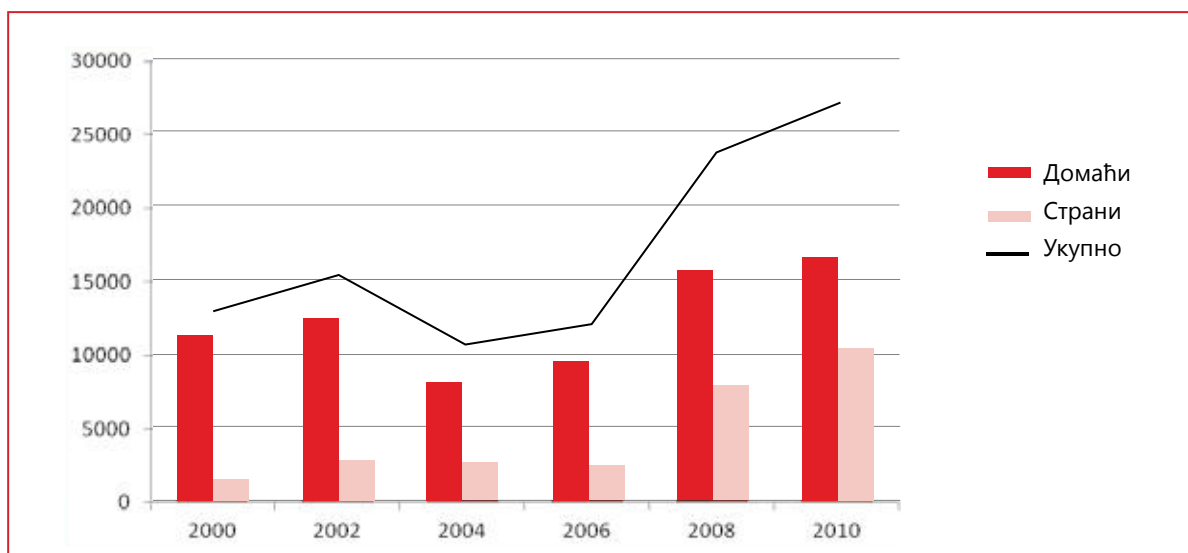
SWOT АНАЛИЗА

Предности

Крагујевац унутар Србије представља значајан привредни центар који располаже развијеним индустријским сектором, пре свега у области машинства и аутомобилске индустрије. Од укупно 11 факултета универзитета у Крагујевцу 4 факултета

структура прошири за секторе који поседују перспективу за будућност и да се тако обликује на одржив начин. Пружањем подршке пре свега новооснованим предузећима у иновативним секторима у централној градској зони, може се задржати стручни кадар и пре свега млади стручњаци. Културно-историјско наслеђе града представља потенцијал за јачање туристичког профила централне градске зоне Крагујевца.

Број и структура туриста 2000 - 2010

се налазе у централној градској зони. Централна градска зона поседује за центре типичну мешавину стамбених, комерцијалних и услужних садржаја. Осим тога се и значајне туристичке локације налазе у централној градској зони.

Недостаци

Локације које су значајне за привредну структуру града нису у довољној мери повезане са средиштем централне градске зоне и делом су доступне само заобилазним путем. Локацијски потенцијали у непосредној близини центра готово да се не користе. Истовремено су за проширење малопродајног и услужног сектора у централној градској зони потребне додатне површине. Туристички потенцијал централне градске зоне није искоришћен у пуној мери.

Потенцијали

Крагујевац се одликује својом традицијом индустријског и универзитетског града. На заједничкој основи образовања и привреде постоји шанса да се постојећа привредна

Ризици

Привредна структура Крагујевца данас је обележена пре свега индустријом лоцираном на југу централне градске зоне (бивши фабрички комплекс Заставе). Са једне стране ова структура оријентисана у великој мери ка једној индустријској грани поседује већу осетљивост на кризе, али са друге стране нуди шансу за циљано профилисање привредне структуре Крагујевца. Упркос томе требало би тежити ка диверсификацији привредне структуре пре свега имајући у виду образовне установе локалног универзитета, да би се спречио одлазак младих и добро образованих људи.

ПОТРЕБЕ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЈОМ

Уређење и усложњавање структуре намене у централној градској зони

Запуштене површине на појединим централним локацијама једва да се користе. Истовремено у средишту централне градске зоне постоје само ограничене могућности за проширење

снабдевачких садржаја у складу са позитивним развојем потражње. Локацијске потенцијале у директном окружењу центра требало би, пре свега, предвидети за развој и унапређење малопродајних и услужних објеката.

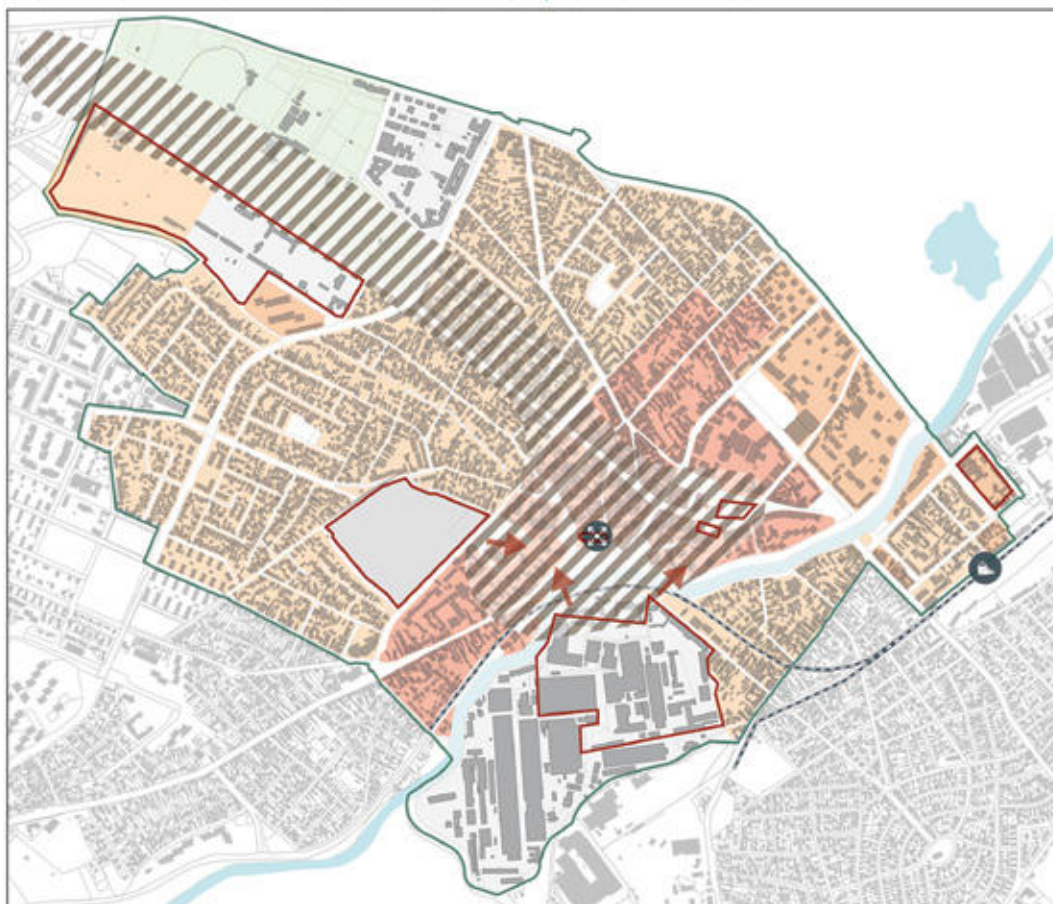
Континуирани систем промоције туристичких садржаја

Изглед града Крагујевца обogaђује вредно архитектонско наслеђе пре свега у историјском језгру централне градске зоне. Посматрано заједно са локалним рекреативним површинама на рубу централне градске зоне, Крагујевац располаже издиференцираном понудом туристичких атракција. Ту између осталог спада и индустријско наслеђе у јужном делу централне градске зоне. Тренутно недостаје савремен, континуирани систем промоције постојећих садржаја који би омогућио да туристички потенцијал централне градске зоне Крагујевца буде искоришћен у пуној мери.

– Недостатак смештајних капацитета

Поред дефинисања и бољег повезивања туристичке понуде потребно је проширење смештајних капацитета. У централној градској зони недостају смештајни капацитети, пре свега у сегменту вишег квалитета, као и хотелски смештај више категорије и капацитета који задовољава стандарде за развој конгресног туризма. Узимајући у обзир постојеће локацијске потенцијале стање у овој области се може побољшати изградњом нових хотела и смештајних објеката.

Привреда и туризам

Пијаца са недостатком простора

Пијаца на западу средишта централне градске зоне преузима значајну функцију у снабдевању производима за свакодневну потрошњу. У данашњем облику, међутим, она не може да задовољи све већу потражњу, нити да испуни савремене критеријуме централног места снабдевања па је неопходно њено измештање на нову локацију. Овим се стварају услови да се, у поступку реконструкције “Милошевог венца”, изврши пренамена постојећег објекта Тржнице и тиме употпуни културна и туристичка понуда централног градског језгра.

Побољшање условљености: просторно повезивање и интеграција индустријских локација

Индустријске површине у централној градској зони концентрисане су превасходно на локацији некадашњег фабричког комплекса Заставе где данас више не постоји активна производња. Не постоји директна просторна повезаност са средиштем централне градске зоне. Река и железничка пруга делују као баријере између та два дела централне градске зоне. Друге привредне и индустријске локације налазе се изван централне градске зоне. Услед непостојања могућности за заобилажење, саобраћајна веза између тих локација пролази преко подручја централне градске зоне чиме се значајно доприноси њеном тренутно високом саобраћајном оптерећењу.

Закључак SWOT анализе – Привреда и туризам

Предности

- значајна привредна локација
- концентрација малопродајних и услужних објеката
- за центре типична мешовита намена

Недостаци

- недостаје међусобна повезаност локација
- недовољно коришћење централних локација
- висока стопа незапослености

Потенцијали

- повезивање образовања и привреде
- развој/ подршка нових предузећа
- културно-историјско наслеђе

Ризици

- моноструктурна привреда
- привредна нестабилност одлив квалификоване радне снаге

Потребе за интервенцијом

- недовољно уређење и обликовање локацијских потенцијала
- непостојање система усмеравања туриста и недостатак смештајних капацитета
- пијаца са недостатком простора
- недовољна интегрисаност индустријских локација

4.4 Образовање, здравство и социјална заштита

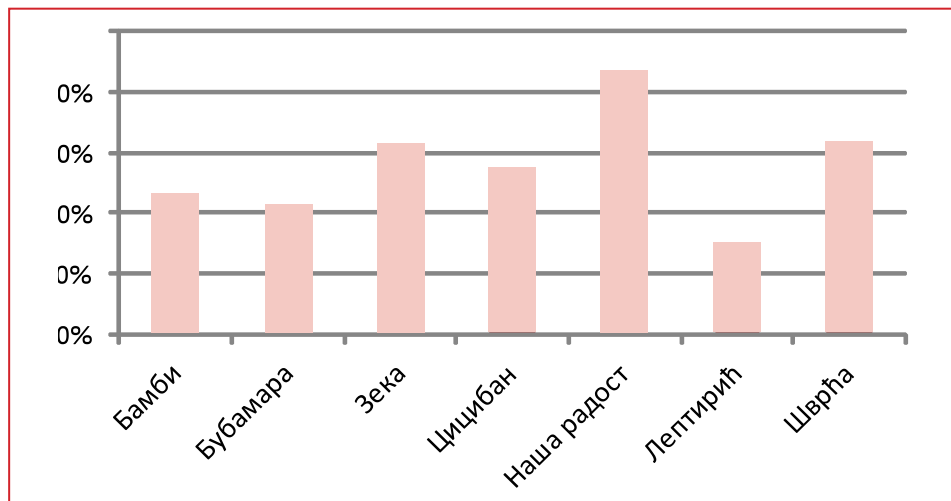
Образовне установе

Крагујевац располаже широком понудом предшколских установа, основних школа средњих, виших и специјалних школа. Од 39.400 деце и младих који живе на подручју целог града (старости испод 19 година), 36% (14.120

постоји мањак капацитета, а највеће преоптерећење влада у установи „Наша радост“ са попуњеношћу од 217%. У Крагујевцу се укупно 400 деце налази на листи чекања за место у предшколској установи.

Додатне тешкоће постоје код обезбеђивања оброка. Тренутно централна кухиња спрема оброке за 3.500

Попуњеност капацитета предшколских установа у централној зони

становника) похађа одговарајуће образовне установе у централној градској зони. Универзитет у Крагујевцу ужива веома висок углед унутар националног образовног система и Крагујевац у том погледу има посебан значај.

Предшколске установе

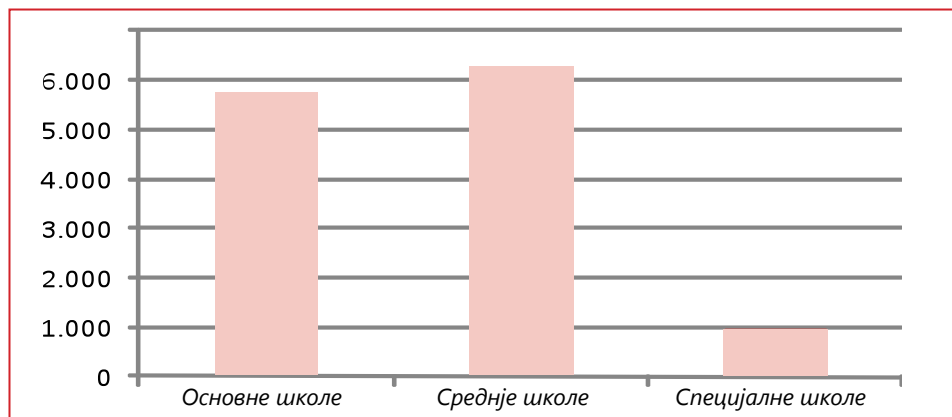
Од укупно 15 предшколских установа у Крагујевцу, 7 је лоцирано у централној градској зони. Понуда између осталог обухвата целодневно чување деце предшколског узраста, као и друге предшколске програме. Посебан проблем представља преоптерећење предшколских установа у централној градској зони. У 6 од 7 установа

деце и тиме је прекорачила границе својих капацитета. Да би се централна кухиња убудуће растеретила, код изградње будућих нових установа требало би предвидети интеграцију сопствене кухиње. Опремљеност предшколских установа је на задовољавајућем нивоу, али би опрему у току неопходног проширења капацитета требало делом обновити. Потреба за грађевинском обновом појединих објеката (нпр. реконструкција крова, фасаде) захтева додатне инвестиције у будућности.

Школе

Град Крагујевац има укупно 7 основних школа у централној градској зони које похађа укупно 5.742

Апсолутни број особа у образовним установама

ученика. У области средњошколског образовања Крагујевац у шумадијском округу заузима функцију центра. Укупно постоји 8 средњих школа, од којих се 6 налази у централној градској зони. У области школства, као и код предшколских установа, постоје уска грла у погледу оптерећености капацитета. У основним и средњим школама настава се тренутно одвија у две смене.

На нивоу основношколског и средњошколског образовања Крагујевац располаже са три специјалне школе. Ту спада школа за децу са оштећеним слухом, музичка школа "Милоје Милојевић", као и специјална школа „Вукашин Марковић“.

Универзитет у Крагујевцу

Почеци Универзитета у Крагујевцу досежу уназад до 1838. године када су у тадашњем главном граду основане прве образовне, културне и привредне институције Србије. 1960. године у Крагујевцу је са радом отпочела прва модерна високошколска установа, најпре као огранак универзитета у Београду. Оснивање данашњег универзитета у Крагујевцу датира из 1976. године.

Студенти Универзитета у Крагујевцу

Место	Број студената	
	апсолутни	релативни (%)
Студенти у Крагујевцу (изузимајући Филолошко-уметнички факултет)	11.720	73
Студенти у Ужицу	875	5
Студенти у другим градовима	3.415	21
Укупно	16.000	100

Универзитет у Крагујевцу чини 11 факултета из области машинства, економије, права и природних наука, техничких наука, медицине, пољопривреде, педагогије, језика и уметности. За универзитет је карактеристична децентрализована организација. Поред Крагујевца постоје и факултети у Чачку, Краљеву, Ужицу и Јагодини. Иако се само 6 од 11 факултета налази у Крагујевцу, укупно 73% студената овде студира.

Здравство

Клинички центар у Крагујевцу основан је 2005. године као један од 4 клиничка центра у целој

Србији и граничи се непосредно са централном градском зоном. Центар пружа здравствену заштиту за регион централне Србије на чијем подручју живи преко 2 милиона становника. Клинички центар располаже са 12 клиника, 7 центара и 14 медицинских и немедицинских служби са 1.293 кревета и око 2.200 запослених. Клинички центар тесно сарађује са Медицинским факултетом универзитета. Осим тога нуди семинаре за усавршавање и специјализацију. Поред клиничког центра, становницима Крагујевца здравствену заштиту пружају и здравствене станице. У здравственим станицама за примарну здравствену заштиту задужени су тимови састављени од једног лекара и једне медицинске сестре.

У централној градској зони налазе се здравствене станице бр. 1 и бр. 4, као и огранак Ердоглија. У те три установе ради укупно 22 тима. Специфичност представља служба за здравствену заштиту жена која је у Крагујевцу распоређена на 6 локација. Две од њих налазе се у централној градској зони у којима ради укупно 6 тимова.

Број лекара по броју становника омогућава да се оцени покривеност популације здравственом

заштитом. На 1.000 становника у централној градској зони постоји 0,89 лекара. У поређењу са просечном покривеношћу здравственом заштитом у другим земљама Европе (на пример у Немачкој: 1,68 лекара/1.000 становника), чини се да је покривеност здравственом заштитом у Крагујевцу на први поглед испод просека. Овде, међутим, није узета у обзир непосредна близина клиничког центра који поред постојећих здравствених установа, становницима централне градске зоне такође пружа услуге здравствене заштите.

Број лекара ⁷	
Лекари у централној градској зони	28
Становници централне градске зоне	31.500
Број лекара на 1000 становника	0,89
Број лекара на 1000 становника у Немачкој (2008)	1,68

Социјална заштита

Социјална заштита за старија и угрожена лица, као и збрињавање деце и омладине у Крагујевцу осигурано је преко следећих институција:

За социјално угрожене

- Центар за социјални рад „Солидарност“
- Психијатријски дневни боравак за лица преко 25 година
- Геронтолошки центар
- Институт за образовање одраслих „Мале Пчелице“

За младе

- Центар за младе
- Дечији дом “Младост”
- Друштвени клуб за младе ометене у развоју

За старија лица

- Служба за интегрисану негу и помоћ у кући за старија лица
- Дневни боравак за старија лица

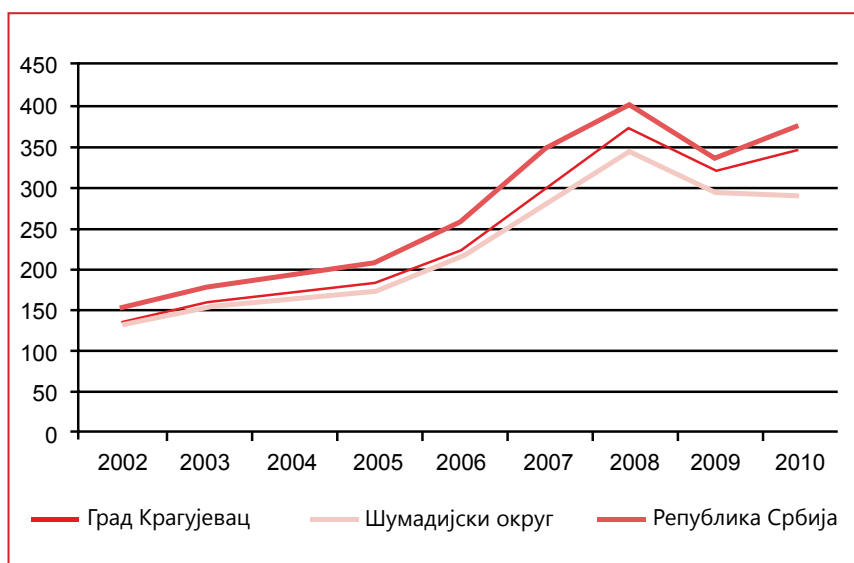
Просечни нето доходак

Просечни нето доходак запослених у Крагујевцу налази се испод националног просека, али је већи од просечног дохотка у суседном шумадијском округу. Просечни нето доходак у Крагујевцу континуирано је порастао у периоду од 2002. до 2008. године и аналогно са позитивним трендом на националном нивоу у том периоду се више него удвостручио. Између 2008. и 2009. године услед светског економског развоја дошло је до малог пада просечног дохотка. Од тада се ниво месечног дохотка стабилизовао на просечно 350 EUR.

Резултати анкете

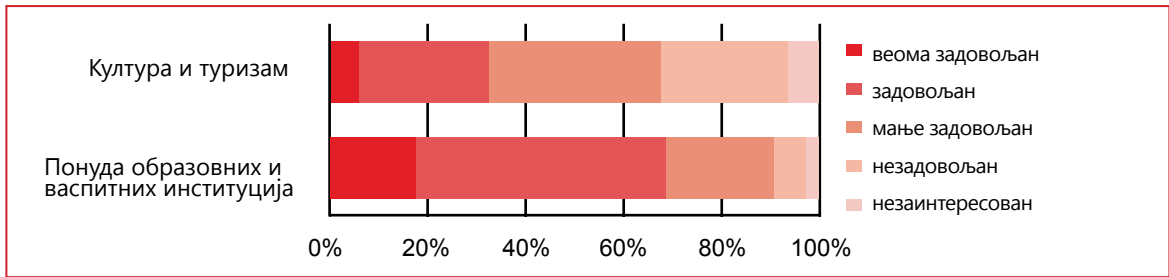
У оквиру анкете грађана спроведене 2011. године показало се да је у пркос преоптерећењу капацитета у предшколским установама и школама већина испитаника задовољна са постојећим образовним

Графички приказ 12: Просечни нето доходак

⁷Број лекара у Домовима здравља, без приватних ординација. Број становника централне градске зоне у 2011. год. на бази процене, не постоје егзактни подаци.

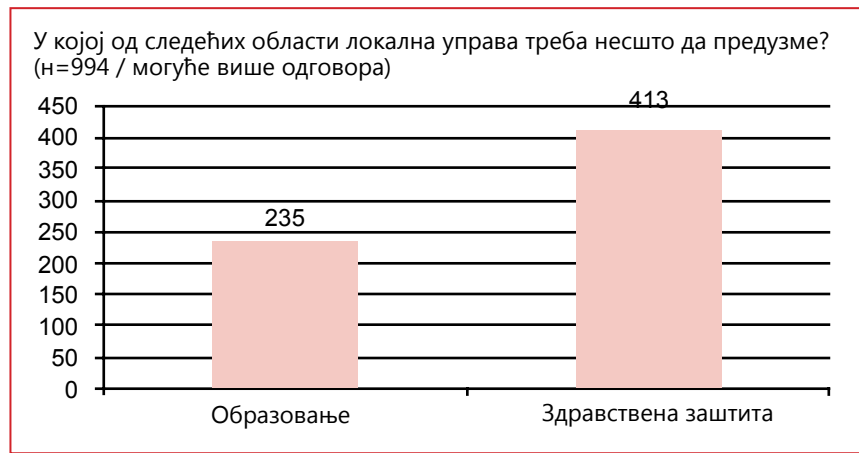
Задовољство становника областима живота у Крагујевцу

садржајима. Веће незадовољство постоји у погледу здравствене заштите, где је готово половина испитаника видела потребе за

Преоптерећење школа и предшколских установа и делимично лоше стање објеката негативно се одражавају на квалитет образовног рада.

Потребе за интервенцијом по мишљењу анкетираних грађана (резултати анкете)

интервенцијом. Од суштинског значаја сматрана је интервенција у погледу привлачења инвеститора и предузећа (650 гласова)⁸.

SWOT АНАЛИЗА

Предности

Са клиничким центром и универзитетом постоје значајне институције у домену покривености образовним и здравственим установама. Универзитет у Крагујевцу поседује дугу традицију и нуди широки спектар студијских група. Велики број студената живи у Крагујевцу. То даје виталност централној градској зони и за град представља шансу за одржив развој.

Недостаци

Дефицит постоји у преоптерећењу школских установа. Поред недостатка просторних капацитета, постоји велика потреба за санацијом и модернизацијом образовних институција.

Потенцијали

Функција Крагујевца као образовног и универзитетског центра може се дугорочно осигурати и проширити изградњом нових и санацијом постојећих образовних установа. Повезивање науке и привреде ствара динамику и тиме нове импULSE за привредни раст. Крагујевац као универзитетски град поседује високи потенцијал, пре свега за задржавање младих и добро образованих људи у граду. У квалификацији установа социјалне инфраструктуре лежи шанса да се и младе породице задрже у граду.

Ризици

Недовољни инфраструктурни садржаји као и недостатак финансијских средстава у образовном сектору доводе до губитка функционалног значаја Крагујевца као образовног и здравственог центра. Последица је одлив потенцијалног стручног кадра и отежано пружање услуга.

⁸ На ово питање укупно је постојало 10 понуђених одговора.

ПОТРЕБЕ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЈОМ

Потреба за санацијом и модернизацијом јавних објеката

У централној градској зони налазе се многобројне установе социјалне инфраструктуре Крагујевца. Већина објеката је у јавном власништву и у великој мери захтевају санацију и модернизацију. Овде је неопходно sukcesивно уређење свих локација да би се очувала и на адекватан начин развила услужна функција града.

Недостаје уређење додатних локацијских потенцијала

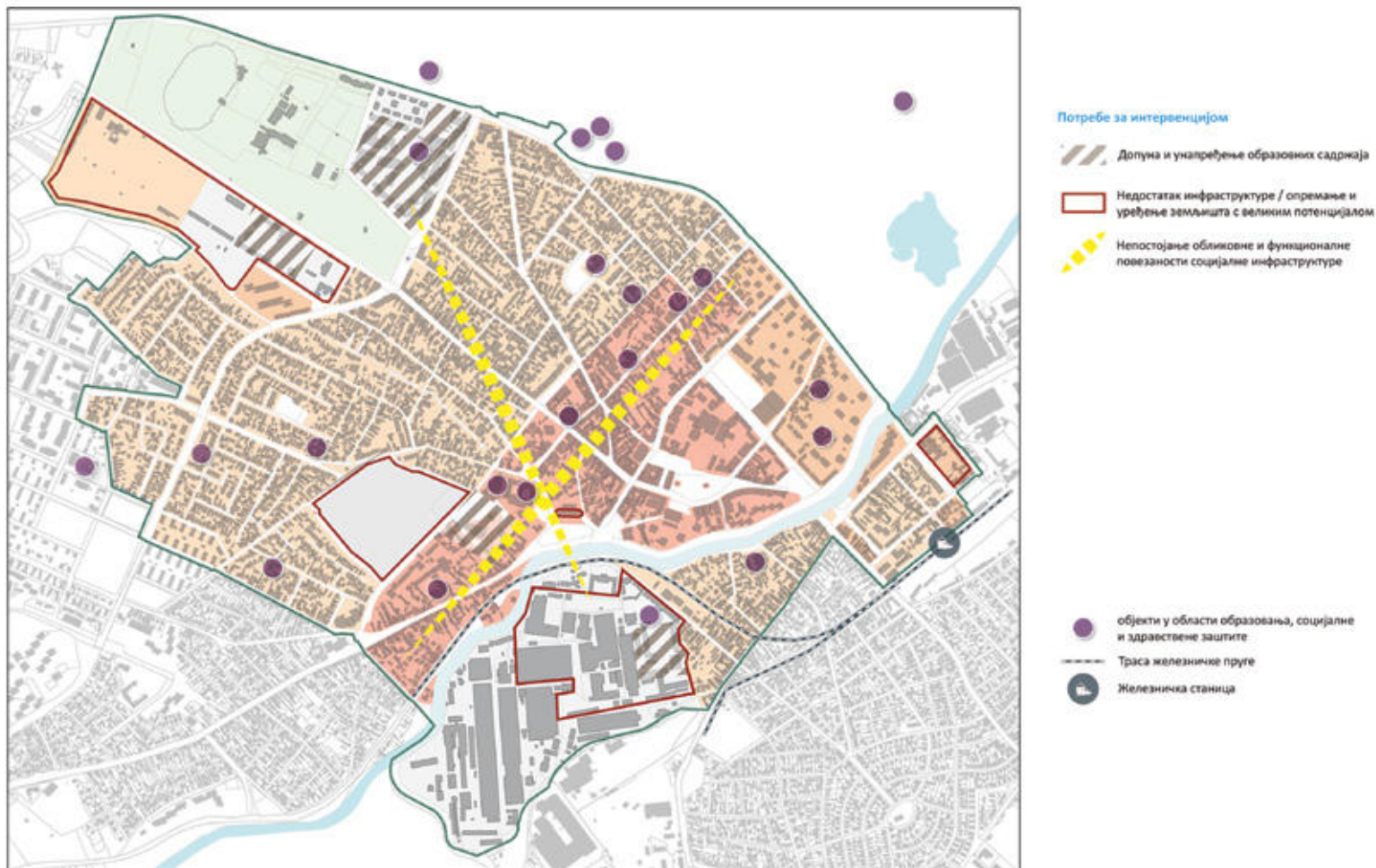
На појединачним локацијама постоји недостатак просторних капацитета да би се покрила укупна потреба за образовањем, здравственом и социјалном

заштитом. Ради проширења капацитета појединих локација морају се генерисати додатне површине. За то постоји довољно локацијских потенцијала у централној градској зони који се, међутим, морају уредити за коришћење од стране установа социјалне заштите. Само тако се могу услед пораста броја становника, покрити растуће потребе како младих, тако и старих лица.

Непостојање обликовне и функционалне повезаности локација

Постојеће установе образовања, социјалне и здравствене заштите, распоређене су на целокупном подручју централне градске зоне Крагујевца. Да би се централна градска зона очувала потребно је тесно повезивање локација. Функционалним, међусобним повезивањем локација може се проширити понуда појединих установа и спречити уска грла.

Образовање, здравство и социјална заштита

Закључак SWOT анализе – Образовање, здравство и социјална заштита

Предности

- универзитетски и здравствени центар регионалног и националног значаја
- концентрација установа у централној градској зони

Недостаци

- недостатак капацитета и ограничена понуда
- застој у спровођењу санације јавних објеката

Потенцијали

- расположиве површине за проширење образовних установа
- повезивање науке и привреде
- задржавање младих, квалификованих људи

Ризици

- губитак функционалног значаја
- одлив стручног кадра
- уска грла у пружању услуга

Потребе за интервенцијом

- потреба за санацијом и модернизацијом јавних објеката
- недостаје уређење додатних локацијских потенцијала
- непостојање обликовне и функционалне повезаности локација

4.5 Култура, слободно време и рекреација

Постојеће стање

Културни значај и установе културе

Крагујевац као значајни регионални центар у Србији, поседује богату културну понуду. Мноштво значајних културних и главних универзитетских установа налази се у централној градској зони. Градске и државне установе употпуњују културну разноврсност у централној градској зони. Тамо се налазе значајне и добро посећене установе, као што су Народна библиотека „Вук Караџић“ и „Књажевско-српски театар“. Осим тога и Центар за негу традиционалне културе “Абрашевић”, дечје позориште и студентски културни центар представљају значајна места културног живота града.

Заштита споменика културе

Сложено културно наслеђе града Крагујевца састоји се од многобројних објеката и комплекса, који уживају статус заштите. Под заштитом споменика културе је укупно 43 објекта, комплекса и подручја. Многи заштићени објекти налазе се у централној градској зони Крагујевца. Један део наведених културних добара су и објекти културе од националног значаја.

Предео Милошевог венца је од централног значаја за културну баштину Крагујевца. Ту се налазе појединачни објекти, као што су гимназија и позориште и место одржавања Прве српске народне скупштине, који потичу из периода српских устанака. Целокупно средиште централне градске зоне Крагујевца проглашено је подручјем под заштитом. Под посебном заштитом се налазе и спомен-парк „Крагујевачки октобар“, који се надовезује на централну градску зону и суседни спомен-парк Шумарице.

Садржаји за слободно време и рекреацију

У оквиру анкете грађана показало се да је више од 60 % испитаника задовољно до врло задовољно спортским и садржајима за слободно време у Крагујевцу, при чему је понуда паркова и зелених површина оцењена као претежно добра. Као омиљене активности у слободно време већина испитаника навела је посете позоришту и бављење спортом.

У околини централне градске зоне у ту сврху нуди се велики број површина које се користе за локалну рекреацију и спорт. Северно од централне градске зоне налази се велики градски парк у ком се налазе спортски објекти, стадион, рукометна сала, отворени и затворени базен. Ове рекреативне површине се на северозападу

протежу преко зеленог појаса (Спомен-парк Шумарице) који води изван централне градске зоне Крагујевца све до језера Шумарице. Источно од централне градске зоне налази се језеро Бубањ окружено малим парком.

SWOT АНАЛИЗА

Предности

Са катастром споменика културе град поседује утемељену основу за свеобухватну оцену будућих мера урбаног развоја и уређења. Многобројни спортски и рекреативни садржаји Крагујевца у непосредном су контакту са централном градском зоном и добро су прихваћени. Спомен-парк Шумарице је допуна спортском центру у централној градској зони интензивно се користи за локалну рекреацију и спорт.

Недостаци

Потенцијали приобаља као континуалног доживљајног простора не користе се у довољној мери. Упркос суседним рекреативним површинама у средишту централне градске зоне, недостају могућности за игру и боравак деце и старијих лица. Осим тога недостаје консеквентно улично озелењавање, чиме је девалвиран квалитет боравка у том делу и недостаје повезаност са околним рекреативним површинама.

Потенцијали

Очување и развој културног наслеђа представља велики потенцијал за јачање атрактивности централне градске зоне. Амбијентални и архитектонски квалитети појединих делова централне градске зоне могу представљати факторе успеха за њен развој. Обала реке пружа могућности за уређење зеленог појаса који ће се развити као високо квалитетни атрактивни слободни простор. И код уређења слободних површина требало би преиспитати могућности озелењавања. У директној околини спортских и културних садржаја налазе се локацијски потенцијали на којима би се могла проширити понуда у централној градској зони.

Ризици

Недостатак обликовања и озелењавања средишњих делова централне градске зоне и планирано проширење централне саобраћајне инфраструктуре за последицу имају да се активности становника града у слободно време све више из централне градске зоне премештају

ка споља. Обезбеђивање и уређење културних и садржаја за слободно време представљају значајан фактор за очување виталности централне градске зоне, јер измештање тих садржаја редовно доводи до функционалног сиромашења и губитка значаја површина у централној градској зони.

ПОТРЕБЕ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЈОМ

Потребна санација и модернизација установа и објеката културе

Опстанак значајних установа и објеката културе може се осигурати санацијом. Објекти културе као што је позориште, обележавају слику града и представљају саставни део историјског наслеђа и морају се за будуће генерације сачувати од пропадања. У појединачним случајевима постоје и локацијски потенцијали у окружењу за адекватну допуну културне понуде.

Доживљајни простор приобаља реке

Доживљајна вредност обале реке данас је релативно мала. Да би се ово значајно подручје могло искористити као зелени, слободни и простор за игру у непосредној близини централне градске зоне и места становања мора се извршити

његово комплетно уређење. Тренутно недостаје континуирана веза и директне могућност и приступ из средишта централне градске зоне. У приобаљу за сада такође недостају могућности за игру и боравак.

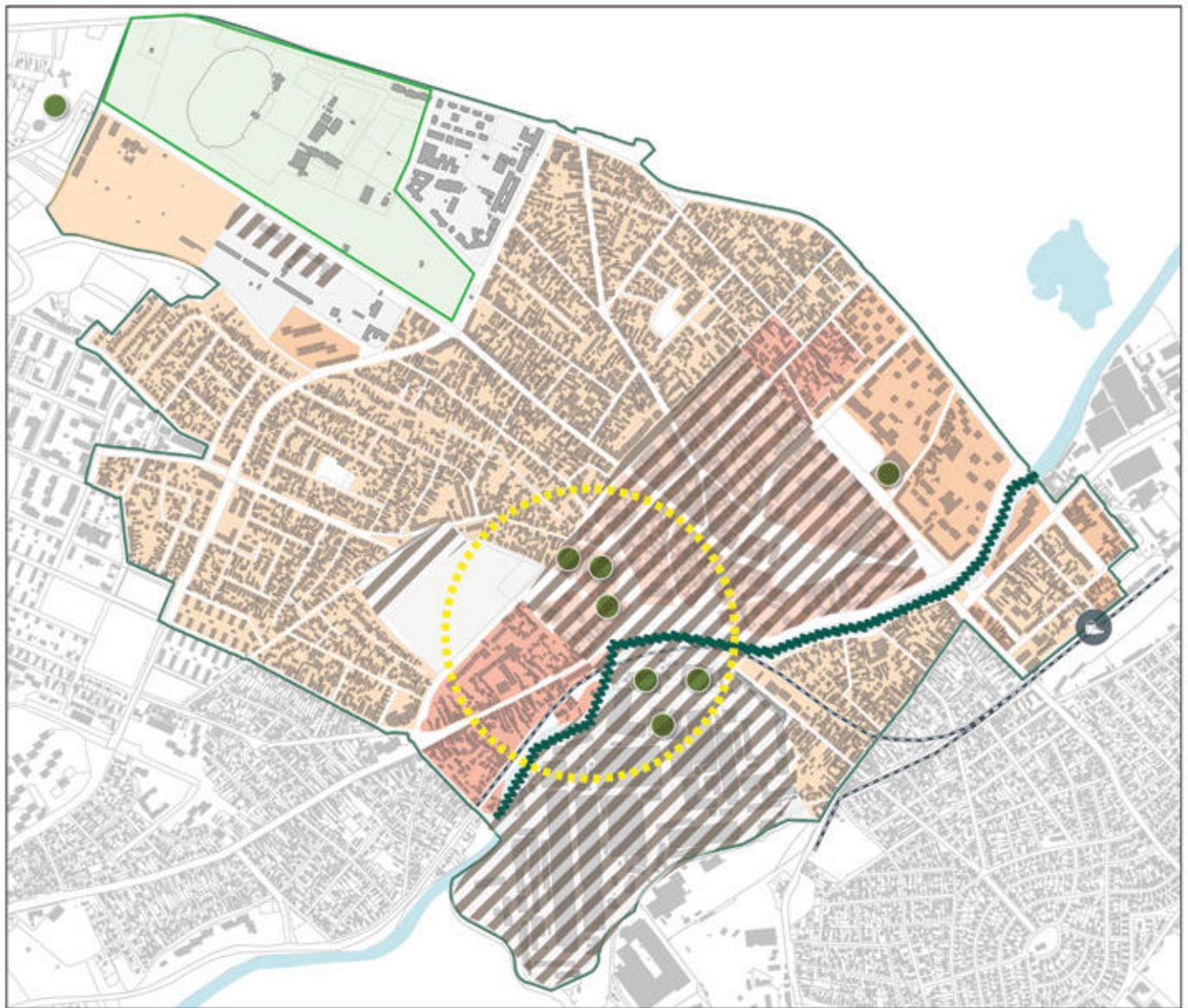
Јачање функције централних локација за манифестације

У току реструктурирања јавног простора у обзир треба узети побољшано обликовање постојећих локација за манифестације и окупљања, тако да се даље може осигурати могућност њиховог коришћења за прославе и концерте. Површине за манифестације требало би да су међусобно повезане и добро доступне. Тиме се може дати значајан допринос оживљавању централне градске зоне.

Недовољна понуда у области културе и слободног времена

Упркос постојећим културним установама у централној градској зони недостају пре свега понуде за млађе становнике. Као универзитетски град са око 12.000 студената главно тежиште треба ставити на адекватну понуду постојећих и развој допунских садржаја.

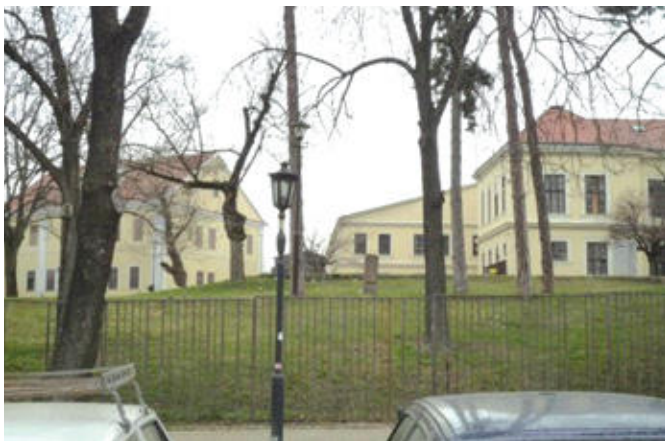

Потребе за интервенцијом

- Потреба за модернизацијом и санацијом објеката и установа културе
- Недовољан квалитет уређења приобаља за одмор и рекреацију

- Побољшано обликовање и повезивање тргова
- Развој нових културних и садржаја за слободно време

- Спортски центри
- Објекти културе
- Траса железничке пруге
- Железничка станица

Закључак SWOT анализе – Култура, слободно време и рекреација

Предности

- атрактивне површине за локалну рекреацију
- широка понуда спортских садржаја
- катастар споменика културе

Недостаци

- неискоришћена зона приобаља
- недостатак квалитета боравка
- слаба умреженост садржаја

Потенцијали

- културно-историјско наслеђе
- атрактиван слободни простор обале реке
- побољшање квалитета боравка озелењавањем

Ризици

- измештање садржаја
- доминација саобраћајне инфраструктуре
- недостатак садржаја за млађе групе грађана

Потребе за интервенцијом

- потребна санација и модернизација објеката и установа културе
- недовољан квалитет уређења приобаља за слободно време и рекреацију
- побољшано обликовање и повезивање локација за манифестације
- развој нових културних и садржаја за слободно време

4.6 Међусекторске теме

Теме приступачности, квалитета животне средине, одрживости и партиципације грађана заступљене су у свим секторима. Сходно анализи локалних условљености у централној градској зони Крагујевца за сваку међусекторску тему проистичу специфични задаци који се морају посматрати унутар наведених области деловања.

Приступачност

Да би се свим грађанима омогућило подједнако учешће у јавном животу од великог је значаја да се градови уреде приступачно. То у градском простору значи осигурати мобилност за све, независно од старости и физичких способности.

Централна градска зона Крагујевца у овој области још увек показује недостатке. Делови централне градске зоне и значајне јавне установе неадекватно су уређене и слабо приступачне за лица са ограниченом мобилношћу. Полазећи од утврђених и анализираних условљености у Крагујевцу битно је да се централна градска зона даље развија у смислу приступачности.

Потребе за интервенцијом

- прилагођавање јавног простора корисницима са ограниченом мобилношћу
- успостављање приступачности јавним објектима
- мере/програми подршке приступачности у приватној станоградњи

Квалитет животне средине и одрживост

У доба климатских промена заштити животне средине и избегавању негативних климатских утицаја припада велики значај. Такође нас ограниченост ресурса приморава на пажљиво коришћење фосилних сировина, воде и електричне енергије. При томе се не ради само о глобалном проблему, већ су и у локалном контексту неопходне одлучујуће мере за смањење негативних утицаја на животну средину и одрживо привређивање. Модернизација водоводног и канализационог система у граду и подршка немоторизованом саобраћају би, међутим, могли да услове значајно побољшање квалитета локалне животне средине. Такође и постојећи објекти у централној градској зони до сада једва да испуњавају критеријуме енергетске ефикасности.

Потребе за интервенцијом

- смањење емисија штетних материја путем модернизације комуналне инфраструктуре (снабдевање енергијом, грејање, водоснабдевање)
- код нове изградње и реновирања објеката водити рачуна о енергетски ефикасном начину градње
- смањење моторизованог саобраћаја у централној градској зони путем одрживих стратегија мобилности.

Партиципација грађана

Грађанска партиципација је у процесу израде и спровођења планова како прописана, тако и неопходна. Тиме се друштвени актери могу укључити у процес планирања, омогућава се учешће грађана и повећава се степен прихваћености планова. Грађанску партиципацију при томе не треба схватити само као прописани и нормирани поступак, већ и као шансу за конструктивну и отворену сарадњу између стручњака и грађана.

Управо приликом спровођења анализе постојећег стања из које треба да проистекну препоруке за будући просторни развој централне градске зоне Крагујевца неизоставан је константан рад са јавношћу и грађанска партиципација. У интересу града је да се планиране мере и стратегије ускладе са грађанима и да се исти осећају укљученим у процесе доношења политичких одлука које се тичу будућности њиховог града.

Потребе за интервенцијом

- у процесе планирања чврсто интегрисати јавне манифестације и партиципацију
- омогућити ангажовање грађана и искористити за будуће планирање

4.7 Прогноза

Са постојећом анализом и вредновањем суштинских тематских области створена је целовита слика актуелних условљености у централној градској зони Крагујевца. При томе се показало да у централној градској зони постоји велики потенцијал за даљи културни и привредни развој Крагујевца. Тако пре свега у интеграцији великих некадашњих војних и индустријских локација, постоји шанса за јачање централних функција као што су снабдевање, становање, култура и слободно време. Тиме се могу створити импулси за целокупну централну градску зону и будућу улогу града Крагујевца у централној Србији. Тренутно ниво урбане развијености тих у појединим случајевима великих запуштених локација не одговара потребама и захтевима будућег развоја града Крагујевца. Пре свега са погледом на растући број становника морају се створити додатне понуде за пружање услуга становништву и посетиоцима. На основу анализе предности и недостатака било је могуће дефинисати основне потребе за интервенцијом у појединим секторима које се морају узети у обзир за будући развој централне градске зоне Крагујевца. Тиме је створена и основа за даља стратешка размишљања у оквиру којих се морају конкретизовати и структурисати циљеви и мере за централну градску зону Крагујевца.

5.1 Концепција деловања и каталог мера

5.1.1 Визија развоја

На радионици одржаној 30.11. 2011. године у Скупштини града Крагујевца заједнички је дефинисана визија развоја централне градске зоне и секторски циљеви. На овом скупу учествовало је око 100 представника управе, предузећа и различитих институција, грађана и деце Крагујевца. Поред приказа анализе постојећег стања изнети су и резултати интервјуисања грађана (1000 испитаника са централног градског подручја) и тематске карте са предлогом потреба по тематским целинама: урбане структуре и јавни простор, саобраћај и техничка инфраструктура, привреда и животна средина, образовање, култура и социјална

заштита, и слободно време и рекреација. Применом технике "world cafe" учесници су пролазили кроз све тематске целине, расправљали предлоге и вршили допуне и корекције циљева, давали предлоге пројеката. На пленарној сесији презентовани су резултати и заједнички су дефинисани визија и слоган стратегије.

Радионицу су обогатиле изложба ликовних радова ученика основних школа Крагујевца на тему "Мој град у будућности", као и представа дечије драмске групе. Учесници су гласали за најбоље дечије радове, који су награђени.

Визија Крагујевца 2030

2030. године Крагујевац ће бити град напретка и одрживости са јединственом и препознатљивом централном градском зоном, која је доступна свим грађанима и пружа висок квалитет живота.

Слоган

ОТВОРЕН ГРАД ЗА СВЕ - ГРАД МОГУЋНОСТИ

5.1.2 Секторски циљеви и смернице

У оквиру анализе постојећег стања урбаног развоја добијена је укупна слика централне градске зоне Крагујевца. При томе су са једне стране утврђене предности и потенцијали централне градске зоне који представљају добра полазишта за побољшање животних услова у њој. Са друге стране су у појединим областима утврђене потребе за интервенцијом које се морају узети у обзир код будућег развоја централне градске зоне.

У наставку су приказани секторски циљеви за области:

- урбане структуре и изглед града
- саобраћај и животна средина
- привреда и туризам
- образовање и социјална заштита
- култура, слободно време и рекреација

као и за међусекторске теме: приступачност, квалитет животне средине и одрживост као и партиципација грађана и комуникација. Из начелних циљева унутар области деловања изведени су специфични развојни циљеви са тематским/или просторним конкретизацијама.

Урбане структуре и изглед града

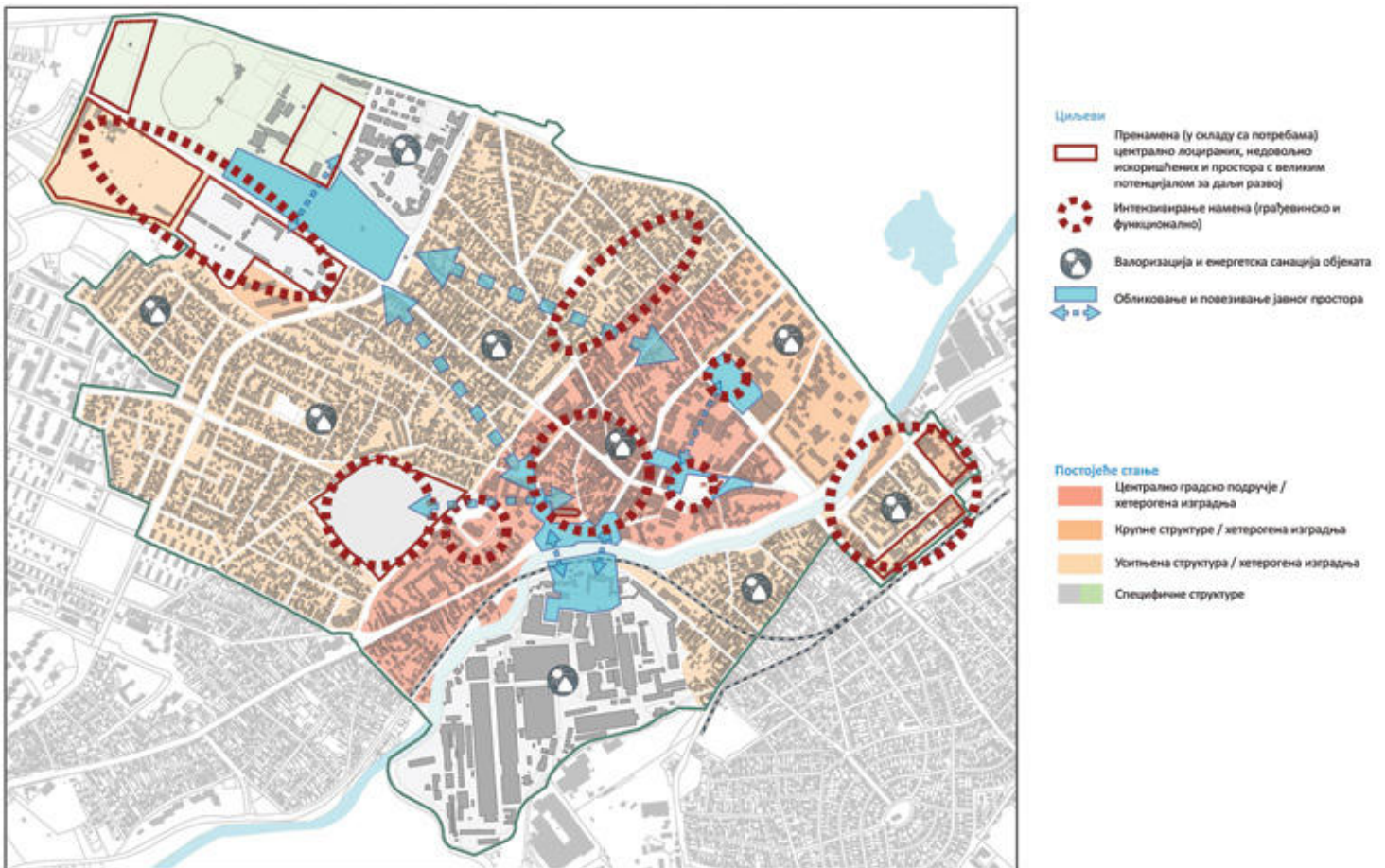
Уклањају се постојећи обликовни и функционални недостаци у централној градској зони. Она се унапређује у својој атрактивности као витално место које утиче на формирање идентитета са функцијом комерцијално-пословног центра за околни регион, док се постојећи локацијски потенцијали интегришу у развој централне градске зоне и окружења.

Усложњавање структуре намене централних недовољно искоришћених и запуштених површина и локацијских потенцијала према потребама

Ради проширењ акоммерцијалних и услужних садржаја унутар централне градске зоне ревитализују се постојећи упражњени објекти и запуштене површине у централној градској зони и приводе новим наменама.

- Спроводи се нова урбана трансформација запуштених војних површина и оне се уређују у складу са укупним урбаним развојем централне градске зоне.
- Празни и културно-историјски значајни објекти, укључујући објекте индустријског наслеђа, се санирају и прилагођавају потребама модерног начина коришћења.

Урбане структуре и изглед града

Грађевинско-функционално усложњавање / интензивније коришћење

Изграђене структуре у одабраним деловима централне градске зоне се допуњују да би се омогућило интензивније коришћење за пословање, малопродајне, услужне и стамбене садржаје у средишњем делу централне градске зоне.

- Новом изградњом и реконструкцијом постојећих изграђених структура уобличава се урбана структура и заокружују маргинални делови блокова („просторнемаргине“) у појединим секторима.
- Постојећи објекти прилагођавају се захтевима коришћења за пословање, малопродајне и услужне садржаје.
- Повећава се атрактивност централне градске зоне као стамбеног подручја.

Унапређење постојећих објеката енергетском санацијом

Постојећи објекти у централној градској зони биће модернизовани и енергетски санирани. При томе се изграђене структуре и пажљиво усложњавају или допуњују.

- Спроводи се неопходне мере реконструкције и санације објеката у централној градској зони значајних за изглед града.
- Обезбеђује се очување историјски значајних грађевина.
- Енергетском санацијом стамбених објеката и модернизацијом опреме (нпр. система за грејање) побољшава се квалитет боравка, а тиме и атрактивност.

Обликовање и повезивање јавног простора

Санацијом и допуном структуре садржаја извршиће се унапређење јавног простора који се састоји од саобраћајних површина и тргова, стаза и јавних зелених површина. Унапређују се главни тргови у централној градској зони и пролази између њих и стављају у међусобну релацију.

- Јединственим обликовањем и опремањем централна градска зона Крагујевца биће обликована као значајан градски простор и створиће се могућност њеног доживљавања као универзалног јавног простора. Места и објекти који обележавају изглед града постају видљивији за становнике и посетиоце.
- Побољшаће се доступност и могућност пролаза кроз централну градску зону. При томе ће се у обзир узети интереси свих група становника, пре свега старијих и лица са физичким ограничењима.

Саобраћај и животна средина

Еколошки проблеми условљени саобраћајем решавају се новим регулисањем текућег и мирујућег саобраћаја, увођењем интелигентног система усмеравања ка паркиралиштима и избегавањем транзитног саобраћаја и саобраћаја насталог услед потраге за паркингом. Спроводи се санација и унапређење квалитета постојеће мреже пешачких стаза и изналазе могућности за одвијање бицикличког саобраћаја.

Уређење пешачке зоне и увођење бицикличких стаза

Бициклички и пешачки саобраћај у централној градској зони биће фаворизовани као еколошки начини кретања. Саобраћајне површине у централној градској зони прилагодиће се потребама пешака и бициклиста.

- Потребама пешака и бициклиста даје се приоритет приликом уређења саобраћајних површина у централној градској зони.
- Пешачка зона биће проширена, а остало обликовање саобраћајница се уређењем тротоара и евентуално бицикличких стаза оријентише према потребама пешака.
- У зони приобаља спроводи се уређење пешачких и бицикличких стаза које се повезују са централном градском зоном.

Уређење саобраћајних површина

Саобраћајем оптерећене улице у централној градској зони биће адекватно саниране и проширене. Саобраћајни простор биће модернизован према савременим захтевима узимајући у обзир и пешачки и бициклички саобраћај. Значајна саобраћајна чворишта града биће преуређења и саобраћајно-технички обновљена у складу са постојећим потребама.

- Биће санирана оштећења на саобраћајницама и створени технички предуслови за бољи проток саобраћаја. На значајним раскрсницама, уз претходну проверу просторних могућности, уводе се кружни токови да би се ток саобраћаја поједноставио, смањиле инвестиције и каснији издаци за постављање светлосне сигнализације, смањила опасност од застоја и емисије штетних материја.
- Изградњом нових улица и стаза побољшава се саобраћајна ситуација и делови централне градске зоне се боље међусобно повезују.

Изградња нових подземних гаража

Централна градска зона Крагујевца се стварањем нових капацитета за паркирање растеређује од саобраћаја услед потраге за паркингом, након чега ће се атрактивне површине наменити за трговинске и услужне садржаје, прикладније за централну градску зону.

- Ограничава се саобраћај услед потраге за паркингом директно у централној градској зони.
- Оптимално позиционирање паркинг простора и подземних гаража на рубу пешачке зоне повећава доступност и спречава непотребни аутомобилски саобраћај кроз централну градску зону.

Уређење мостова

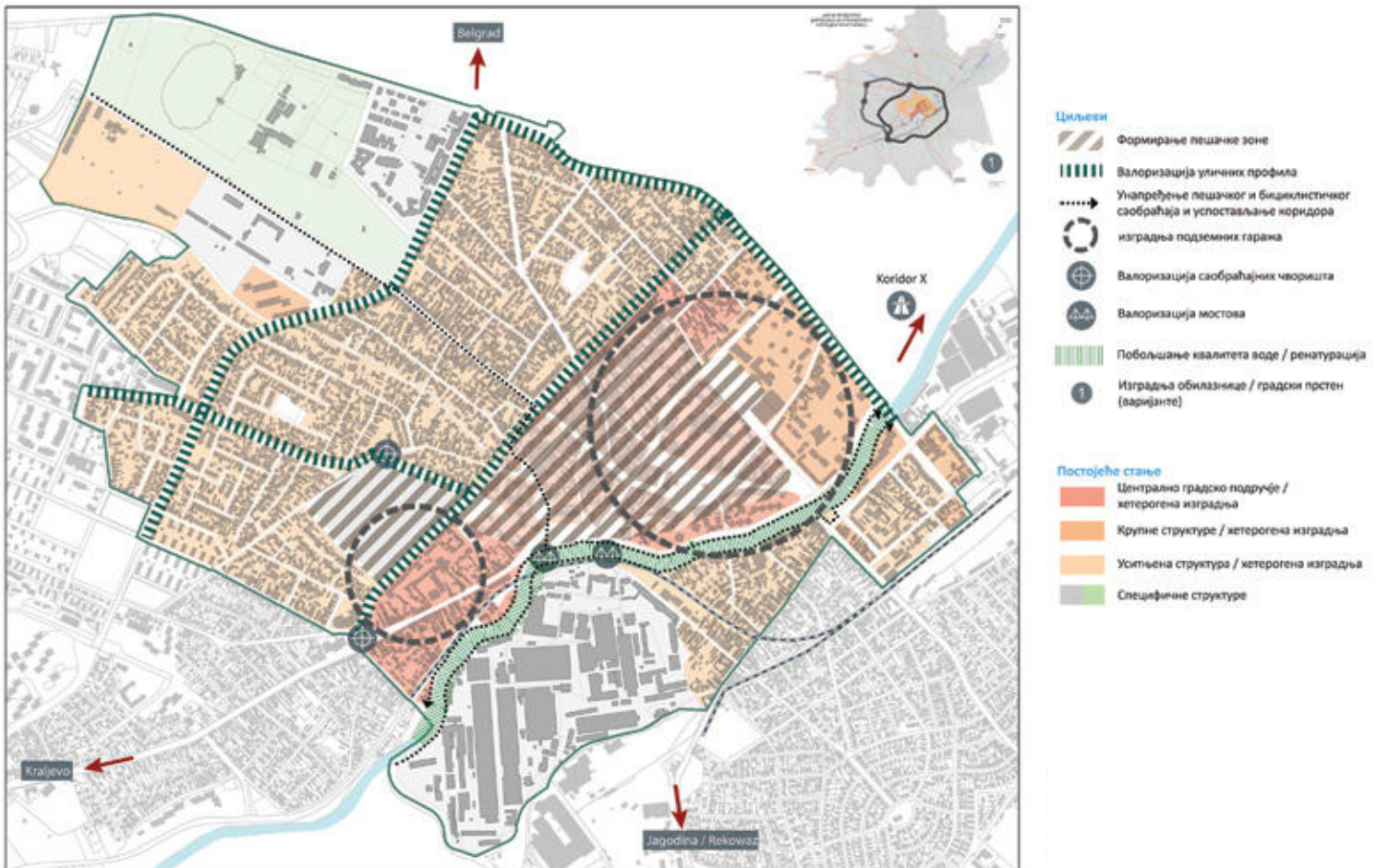
Мостови преко Лепенице, који нису реконструисани, биће проширени, обновљени и интегрисани у улични систем централне градске зоне.

- Биће побољшана доступност културно-историјских комплекса јужно од реке.
 - Атрактивним повезивањем прелаза преко реке са мрежом новоуређених пешачких и бициклистичких стаза две обале реке биће интензивније повезане.
- Изградња обилазнице/ прстена око града*

Оптерећење централне градске зоне условљено саобраћајем значајно се смањује увођењем обилазних саобраћајница за моторни саобраћај.

- Форсира се изградња обилазнице око града ради растеређења централне градске зоне Крагујевца.
- Адекватним уређењем саобраћајних чворишта најпре на позицијама улаза у централну градску зону, измешта се транзитни саобраћај и све се више бира обилажење централне градске зоне као саобраћајне алтернативе.
- Железничка пруга се измешта и тако се омогућава боља интеграција комплекса јужно од реке у контекст централне градске зоне.

Саобраћај и животна средина

Привреда и туризам

Јача се значај централне градске зоне Крагујевца као простора за развој привреде. Привредни потенцијали унапређују се усложњавањем понуде, променом намене запуштених површина и објеката и новим квалитетним пословним простором. Унапређује се позиција Крагујевца као значајног привредног центра Србије.

Унапређење, умрежавање и просторно повезивање постојећих локација и установа

Привредне локације и установе у централној градској зони боље се уређују и међусобно повезују.

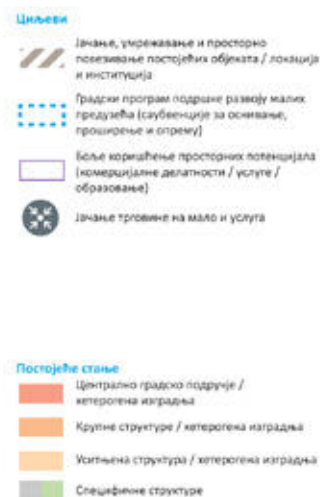
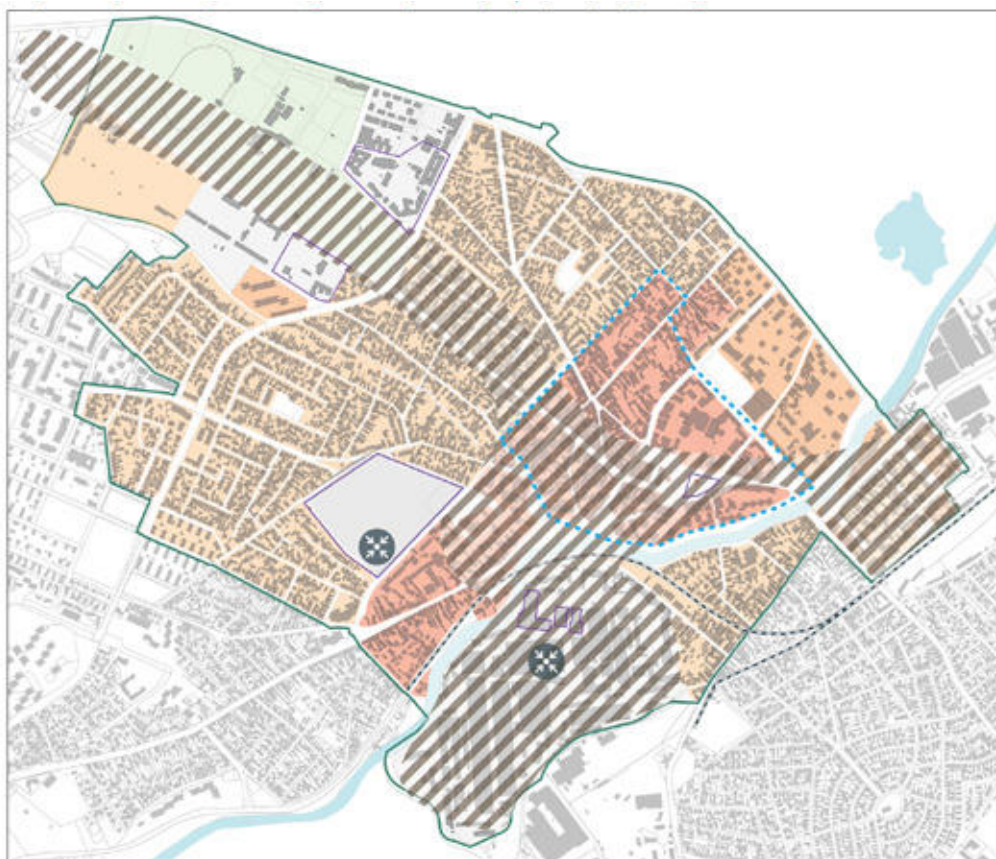
- Интензивнијим просторним повезивањем привредно релевантних сектора боље се искоришћавају локацијски потенцијали у централној градској зони.
- Повезивањем привредних локација са установама образовања и културе омогућавају се синергијски ефекти.

Локални програм подршке малим предузећима (субвенције за оснивање, проширење и опремање предузећа)

Структуру малих предузећа у централној градској зони треба очувати и ојачати.

- Увођењем адекватних инструмената финансирања град подржава и субвенционише мала и средња предузећа у малопродајном и услужном сектору.
- Централна градска зона унапређује се као привредна локација и валоризује функционално и обликовно. При томе се формирање зоне унапређеног пословања (business improvement district) може применити као инструмент комуникације, финансирања и реализације.

Привреда и туризам

Коришћење локацијских потенцијала (индустрија/услужни сектор/образовање)

У циљу уређења централне градске зоне као привредне локације спроводи се промена намене постојећих објеката и локацијских потенцијала у централној градској зони као површина за проширење и развој комерцијалних, услужних и социјалних садржаја.

- Празни објекти и површине у централној градској зони анализирају се у погледу своје погодности за коришћење у комерцијалне или услужно оријентисане сврхе.
- Са додатним комерцијалним површинама проширују се капацитети и врши диверсификација понуде услужних и малопродајних садржаја у централној градској зони.
- Подстиче се развој нових хотела и услужно оријентисаних садржаја на потенцијалним локацијама (запуштене, недовољно коришћене површине).

Образовање, здравствена и социјална заштита

Градске установе за културу и социјалну заштиту концентрисане су у централној градској зони. Ове централне установе се просторно и функционално прилагођавају актуелним потребама.

Унапређење и умрежавање постојећих установа

Интензивнијим повезивањем постојећих институција јача се значај централне градске зоне као образовног центра.

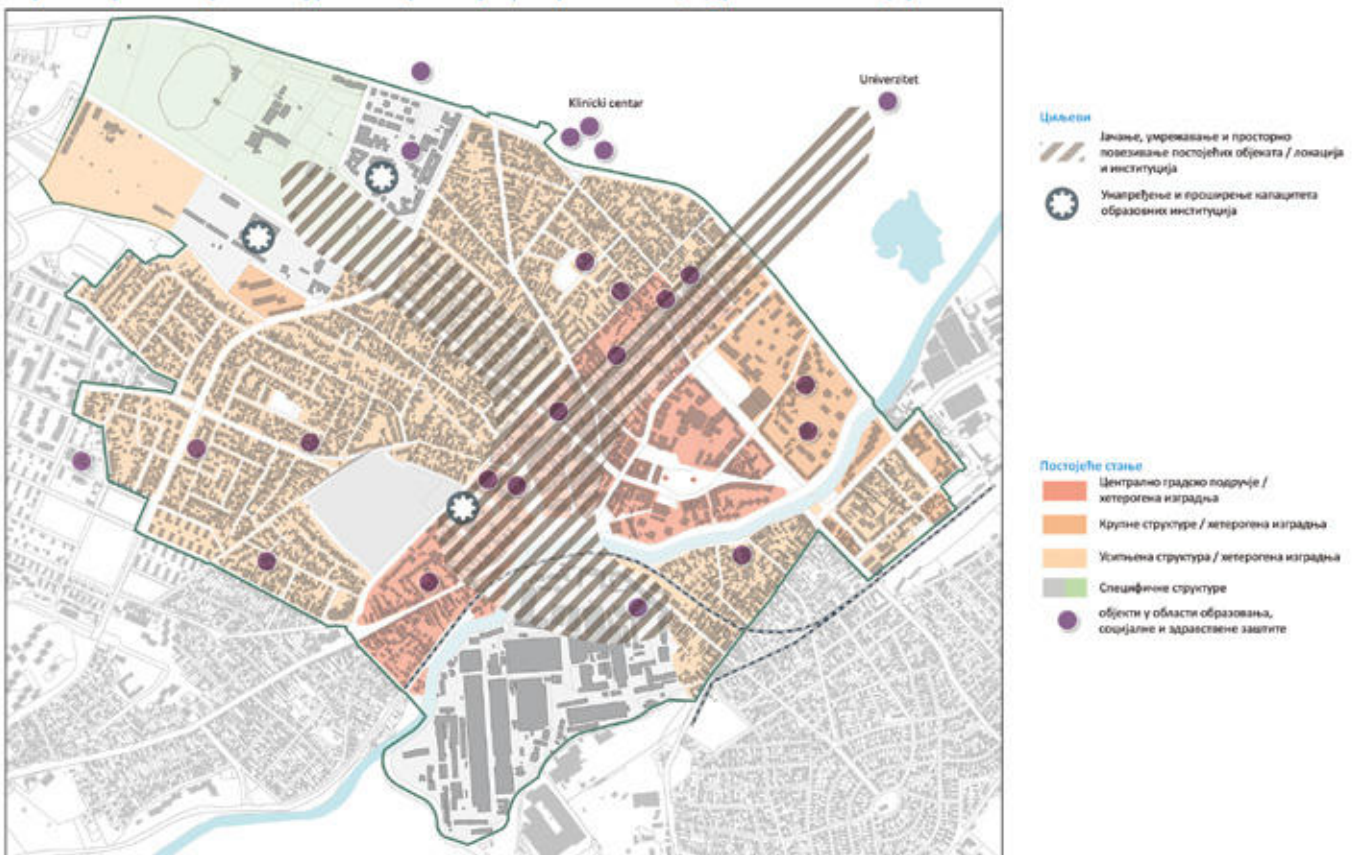
- Видљивост образовних и културних установа у градском простору повећава се њиховим обликовним повезивањем („појас образовања“) као и уређењем „стаза уметности“ на простору града.
- Просторно и функционално повезивање образовних и културних установа повећава њихову ефикасност и ствара синергијске ефекте.

Уређење и проширење локација образовања, социјалне и здравствене заштите

Задовољава се постојећа потреба за модернизацијом и реконструкцијом социјалних, здравствених и образовних установа.

- У циљу унапређења квалитета и обнове оронилих и зграђених структура и застареле опреме спроводи се обухватна реконструкција установа.
- Локацијски потенцијали се активирају и намењују за недостајуће садржаје у области здравствене и социјалне заштите и образовања.

Образовање, здравствена и социјална заштита

Култура, слободно време и рекреација

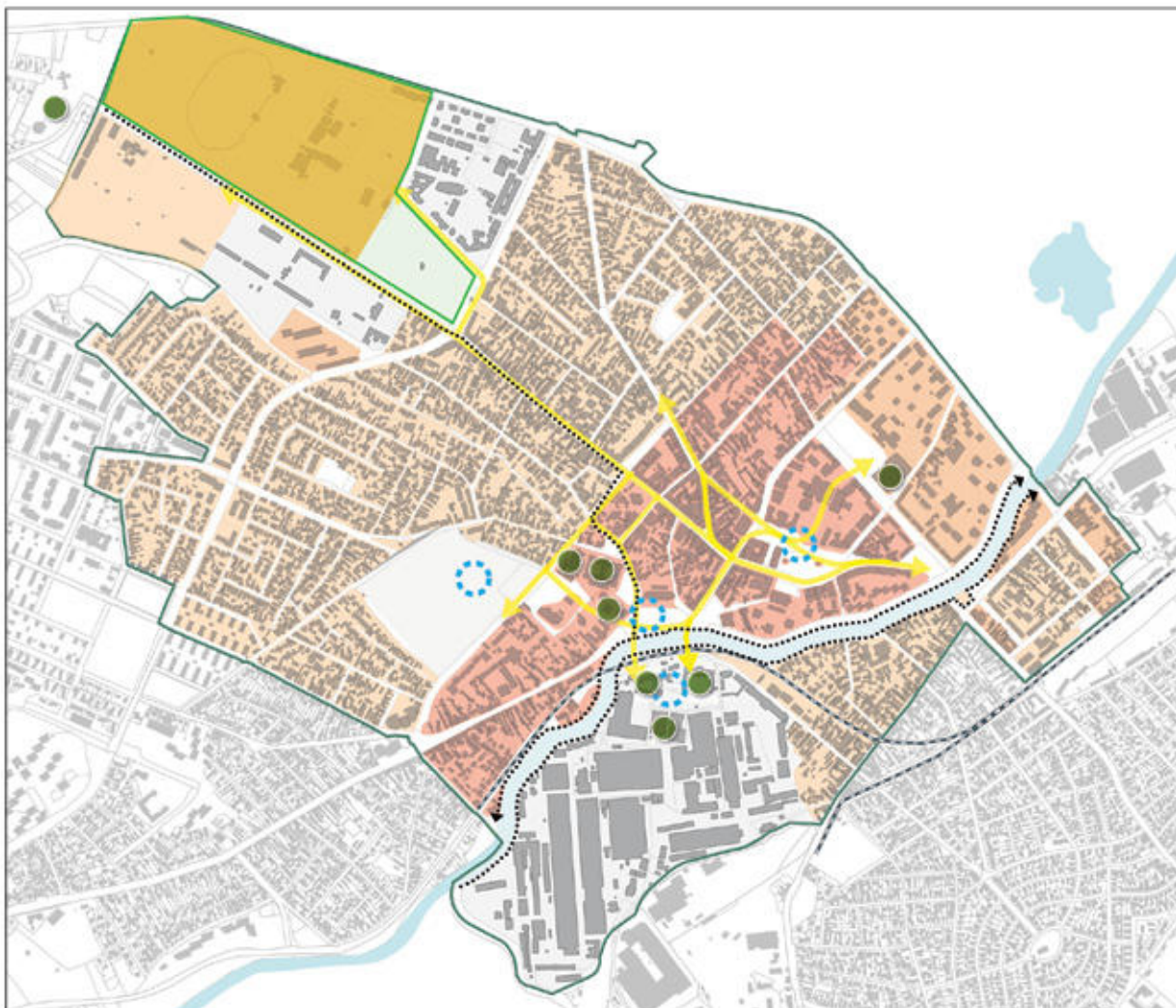
Културно и архитектонско-историјско наслеђе централне градске зоне и близина простора за рекреацију пружају многобројне могућности за профилисање централне градске зоне као локације за културу, слободно време и локалну рекреацију.

Заштита, очување и пажљив развој културно-историјски значајних објеката и комплекса

Обезбеђује се очување значајних објеката и појединачних споменика у централној градској зони, они се по потреби санирају и уз задржавање њихове аутентичне структуре приводе намени.

- Покреће се санација евидентираних објеката под заштитом споменика културе и историјски вредних објеката.

Култура, слободно време и рекреација

Циљеви

- Заштита, конзервација и брижљив развој културно-историјски вредних објеката и просторних целина
- Галерија на отвореном („стазе уметности“)
- Место одржања манифестација (уметнички / културни фестивали)
- Валоризација и доградња спортског комплекса (изградња отвореног базена)
- Нови прикључци за бицикlistички и пешачки саобраћај

Постојеће стање

- Централно градско подручје / хетерогена изградња
- Крудне структуре / хетерогена изградња
- Успитена структура / хетерогена изградња
- Специфичне структуре
- Спортски центри
- Објекти културе

- Урбанистички значајни комплекси и амбијенталне целине се заштићују и даље развијају у складу са постојећом архитектуром и наменом.
- Локацијски потенцијали у непосредном окружењу значајних културних установа уређују се за проширење културне понуде у складу са потребама.

Уметност и манифестације у јавном простору („стазе уметности“, манифестациони простор)

Уметничке инсталације и мере уређења које утичу на стварање имиџа повећавају атрактивност јавног простора у централној градској зони и за град везују већи број посетилаца. Установе и простори у централној градској зони се „стазама уметности“ просторно међусобно повезују.

- Ради повезивања средишта централне градске зоне са приобаљем уређују се континуалне стазе.
- У близини обале реке стварају се могућности за игру и боравак и допуњују се постојећи садржаји.
- У централној градској зони се простори за прославе и манифестације обликовно унапређују и међусобно повезују. Етаблирањем тематских манифестација централна градска зона Крагујевца се унапређује као уметнички и културни центар.

Уређење и проширење спортског комплекса

Унапређује се функција централне градске зоне као простора за слободно време и рекреацију, постојећи садржаји се адекватно оптимизирају и употпуњују.

- Са реконструкцијом стадиона допуњују се постојећи спортски садржаји.
- Изградњом тениских терена унапређује се понуда спортских садржаја.
- У оквиру спортског комплекса уводи се индустрија забаве чиме се шири дијапазан услуга.

Међусекторске теме

Теме приступачности, заштите животне средине (климатске заштите) и енергетске ефикасности, као и грађанске партиципације значајне су за будућност и оријентисану и одрживу реализацију циљева и мера у свим областима развоја града и оне се разматрају додатно као међусекторске теме.

Приступачност

Циљеви приступачности засновани су на општем начелу неограничене приступачности јавним просторима и објектима, производима и медијима. Пошто ова тема има различите аспекте, пре спровођења инвестиција у оквиру различитих области деловања неопходно је благовремено укључивање експерата и свих релевантних учесника. Узимајући у обзир групе становника са ограниченом мобилношћу од примарног значаја су мере у јавном простору ради преуређења улица, стаза, прелаза и зелених површина као и мере за успостављање приступачности јавним објектима и садржајима. Те инвестиције начелно се морају проверити у погледу своје приступачности за све групе становника.

Квалитет животне средине и одрживост

Одлуке градске скупштине и градске управе одражавају се на све процесе архитектонске обнове јавних и приватних објеката, али и јавно коришћених простора. Тако би приликом израде планова или локалних одлука, требало проверити и искористити све опције и све видове подршке енергетској санацији омотача зграда, климатски прихватљивој модернизацији кућне водоводне и канализационе опреме као и могућности коришћења обновљивих видова енергије. У погледу обнове и уређења

простора и објеката, циљеви климатске заштите могу се остварити једноставним идејама и активностима:

- Прелазак на еколошки прихватљиву мобилност и избегавање оптерећења честицама прашине, издувним гасовима и буком/ минимизација енергетске потрошње између осталог уређењем пешачких и бицикличких стаза, мешовитошћу функција (град кратких релација), избегавањем транзитног саобраћаја и саобраћаја услед потраге за паркингом, укидањем светлосне сигнализације, прелазак на ЛЕД-осветљење у јавном простору.
- Производња и коришћење обновљивих видова енергије.

Грађанска партиципација

У Крагујевцу постоје разноврсни културни и рекреативни садржаји као полазна основа за развој мрежа, иницијатива и пројектно везаних група актера. Заинтересовани становници града свих старосних група доприносе благовременом

тематском дефинисању реалних и акутних потреба за интервенцијом и заједничком налажењу решења. Са друге стране се локалне интересне групе и финансијски ангажују за пројекте и тако растеређују локални буџет. Мноштво малих пројеката на нивоу урбанистичких блокова или на одабраним локацијама може се реализовати и без финансијских издатака, али зато уз учешће заинтересованих и ангажованих становника. Благовременим укључивањем представника локалних интересних група и становника у процесе и пројекте интегралног урбаног развоја, као што су:

- Укључивање адекватних експерата и свих релевантних учесника у процес планирања и хармонизације
- Континуирано информисање и односи са јавношћу
- Подршка и умрежавање грађанских иницијатива, обезбеђује се могућност реализације и дугорочна одрживост пројеката.

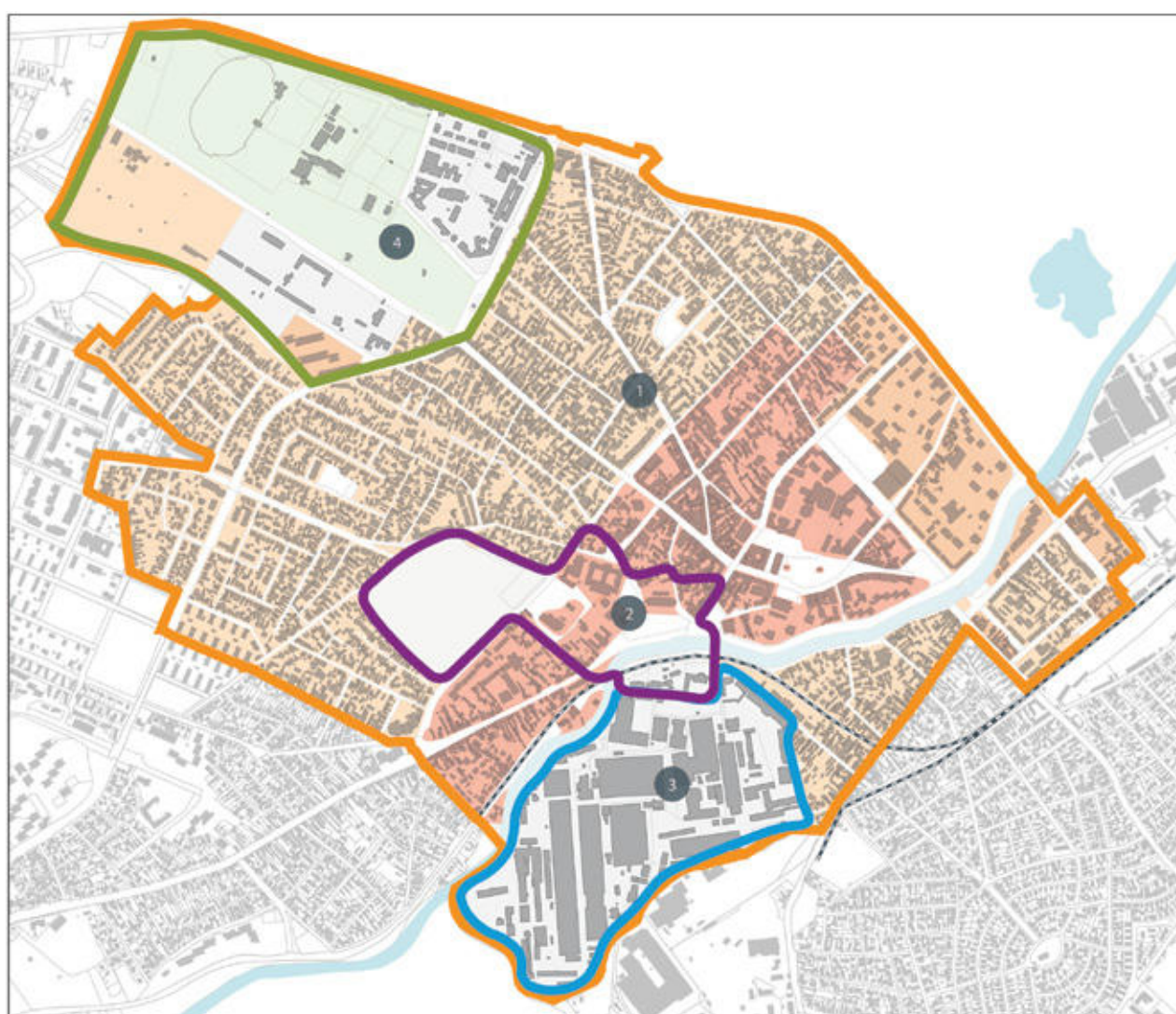
5.2 Подручја интервенције

Циљано спровођење и усмеравање будућег развоја централне градске зоне у складу са утврђеним циљевима представља значајни саставни део стратегије интегралног урбаног развоја централне градске зоне. Условљености које се при томе морају узети у обзир свеобухватно су описане у анализи постојећег стања урбаног развоја за сваку поједину област деловања. При ближем посматрању подручја централне градске зоне може се утврдити да су одређене теме и циљеви концентрисани у

појединим просторним целинама. Оне представљају тежишне тачке централне градске зоне и од стратешког су значаја за њен развој.

У наставку су та подручја интервенције детаљно описана. На нивоу тих појединичних простора формулисане су потребе за интервенцијом у виду конкретних мера и пројеката. Полази се од тога да ће подручја интервенције и у њима спроведене мере дати импулс за целокупну централну градску зону Крагујевца. Тиме ће се суштински одредити будући развој централне градске зоне чиме подручја интервенције добијају и централни значај за спровођење стратегије интегралног развоја.

Подручја интервенције

1	„Стари град“	Постојеће стање	Централно градско подручје / хетерогена изградња
2	„Милошев венац“		Крупне структуре / хетерогена изградња
3	„Војно-технички завод“		Уситљена структура / хетерогена изградња
4	„Велики парк“		Специфичне структуре

5.2.1 Подручје интервенције 1. Централна градска зона (Стари Град)

Подручје интервенције 1 обухвата целокупан анализирани и плански простор стратегије интегралног урбаног развоја централне градске зоне Крагујевца. Припремне мере, студије и

концепције, али и маркетиншки инструменти као и архитектонско-просторне квалификације и нове релације значајне су не само унутар утврђених просторних подручја интервенције, већ њихова реализација представља суштинску основу за многобројне појединачне активности и мере јавних и приватних актера.

Целокупна централна градска зона

бр. мере	Појединачна мера	Укупна интегрална мера
1.A.1	Израда Плана реконструкције, санације и ревитализације (ПРСР) у циљу очувања значајних културно-историјских објеката и амбијенталних целина/ израда водича за санацију који би био намењен власницима објеката	
1.A.2	Реконструкција и санација објеката и фасада у складу са приоритетима ПРСР	
1.A.3	Енергетска санација јавних објеката у складу са утврђеним приоритетима, подршка енергетској санацији објеката у приватном власништву/ стамбених зграда (в. план реализације мера)	Реконструкција, санација и ревитализација објеката од значаја за идентитет града и пренамена напуштених објеката/површина у циљу очувања особености простора и урбане морфологије
1.A.4	Интензивније коришћење земљишта и објеката и уобличавање урбане матрице (приоритетни потези: од "Мале ваге" до "Универзитета", 5 блокова градског центра, војни комплекс "Радомир Путник" касарна и Дом војске, потез "Продор")	
1.A.5	Унапређење система паркирања и гаражирања, проширење и уређење пешачких зона (у складу са Стратегијом развоја саобраћаја)	
1.A.6	Маркетинг приоритетних локација и потенцијалног грађевинског земљишта	
1.A.7	Израда приручника "Уређење јавног простора" (урбани мобилијар, опрема, материјал, локације за уметничка дела/чесме)	
1.A.8	Реконструкција и унапређење квалитета јавног простора, функционално повезивање урбанистичких и туристичких тежишта	Ревитализација и унапређење квалитета јавног простора и техничке инфраструктуре
1.A.9	Унапређење просторне повезаности тежишних подручја / "Крагујевац - Галерија на отвореном" (Open air gallery)	
1.A.10	Реконструкција, ревитализација и презентација објеката у оквиру просторне културно-историјске целине Старо језгро	
1.A.11	Провера урбанистичког решења и План детаљне регулације развоја просторне подцелине "Железничка станица" (тежиште логистика)	Побољшање оквирних локацијских услова за локалну привреду

1.A.12	Уређење зона појачане урбане безбедности	
1.Б.1	Унапређење и проширење капацитета саобраћајне мреже (елиминација уских грла у саобраћају, изградња нових веза преко реке, изградња кружних раскрсница, реконструкција улица)	Ревитализација и унапређење квалитета јавног простора и техничке инфраструктуре
1.Б.2	Пројекат пешачке зоне у центру града и проширења пешачких зона у центрима атракције	
1.Б.3	Пројекат режима стационарног и динамичког саобраћаја у ужој градској зони и режима јавног превоза у циљу формирања нових пешачких зона и коридора	Побољшање оквирних локацијских услова за локалну привреду
1.Б.4	Измештање транзитног и теретног саобраћаја из центра града, као и железничке пруге	Ревитализација и унапређење јавног простора и техничке инфраструктуре
1.Б.5	Израда урбанистичких планова за изградњу подземне паркинг гараже и јавне етажне гараже у центру града	Побољшање оквирних локацијских услова за локалну привреду
1.Б.6	Модернизација саобраћајне сигнализације и имплементација нових ИТ технологија	
1.Б.7	Унапређење безбедности у саобраћају (подизање свести учесника у саобраћају)	Ревитализација и унапређење јавног простора и техничке инфраструктуре
1.Б.8	Пројекти смањења буке и емисије издувних гасова, повећања учешћа немоторизованих кретања и афирмације смањења потрошње енергије	
1.Б.9	Унапређење мобилности и квалитета живота особама са посебним потребама	
1.Б.10	Унапређење система канализације атмосферских вода, каналисања и каблирања водова и ренатурација речног корита Лепенице	
1.Ц.1	Стратегија територијалног маркетинга	
1.Ц.2	Проширење и унапређење постојећег календара догађаја и манифестација, и организација манифестација регионалног карактера	Побољшање оквирних локацијских услова за локалну привреду
1.Ц.3	Програм подршке малим предузећима (оснивање БИД-а /зона унапређеног пословања)	
1.Ц.4	Подстицање приватних инвестиција за изградњу пословног простора високог стандарда	
1.Ц.5	Подстицање изградње хотела и нових спортских објеката	
1.Д.1	Увећање капацитета и унапређење квалитета услуга (јавне службе у области образовања, здравства и социјалне заштите)	Унапређење социјалних, образовних и садржаја за слободно време
1.Д.2	Унапређење услуга социјалне заштите кроз оснивање центара за младе, обданишта, дневног боравка за особе са инвалидитетом, клуба за стара лица	
1.Д.3	“Крагујевац - оса образовања и иновације” - допуна и унапређење образовних садржаја и мрежа у складу са новим технологијама	Јачање мрежа, синергије и сарадње између локалних актера и предузећа
1.Е.1	Организација догађаја и манифестација “Кампус културе”	Побољшање оквирних локацијских услова за локалну привреду

5.2.2 Подручје интервенције 2: „Милошев венац“

Подручје „Милошев венац“ које се налази на обе обале реке Лепенице обухвата урбанистички и архитектонски значајне појединачне објекте и комплексе који већим делом потичу из времена пре 1945. године. Овде се рефлектује део како градског тако и регионалног и националног идентитета, чиме ово подручје добија на изузетном значају, не само за развој централне градске зоне. У ово подручје интегрисан је и велики комплекс некадашњих касарни који је данасу већој мери запуштен.

Упркос њиховом значају за формирање идентитета, културно-историјски значајни објекти и тргови у недовољној мери су повезани са околним функционалним деловима централне градске зоне. Изграђене структуре унутар „Милошевог венца“ су делимично оронуте, површине су запуштене и препуштене пропадању. Тиме се у великој мери ограничава квалитет боравка у централној градској зони, а такође се велики значај објеката и комплекса не доживљава на адекватан начин. У наредном прегледу представљене су мере које доприносе валоризацији и ревитализацији овог централног подручја чиме би требало да се покрену импулси развоја за целокупну централну градску зону.

Милошев венац

бр. мере	Појединачна мера	Укупна интегрална мера
2.А.1	Израда идејног урбанистичко-архитектонског решења са студијом изводљивости	Реконструкција, санација и ревитализација објеката од значаја за идентитет града и пренамена напуштених објеката/површина и циљу очувања особености простора и урбане морфологије
2.А.2	Реконструкција, ревитализација и пренамена постојећих објеката ради обједињавања комплекса „Милошев венац“	
2.А.3	Ревитализација постојећих објеката од културно-историјског значаја, пренамена и изградња нових садржаја у оквиру комплекса касарне „Радомир Путник“ (мешовите намене)	
2.А.4	Уређење обале (стварање комуникацијских веза, побољшање повезивања обала-мост) – провера урбанистичког решења за уређење обале/ урбанистички конкурс	Ревитализација и унапређење квалитета јавног простора и техничке инфраструктуре
2.Б.1.	Регулација саобраћаја, повећање капацитета саобраћајница и мобилности	
2.Б.2	Унапређење пешачког и бициклистичког саобраћаја и успостављање коридора	
2.Ц.1	Постављање расвете, развој манифестационог туризма (фестивал културе,...)	
2.Ц.2	Измештање градске тржнице на нову локацију у оквиру комплекса касарне „Радомир Путник“	
2.Ц.3	Функционално повезивање садржаја у оквиру комплекса „Милошев венац“	

мере

Урбане структуре и јавни простор

- Реконструкција, ревитализација и пренамена постојећих објеката ради обједињавања комплекса "Милошев венац" (2.A.2)
- Ревитализација постојећих објеката од културно-историјског значаја, пренамена и изградња нових садржаја у оквиру комплекса касарне "Радомир Путник" (мешовите намене) (2.A.3)
- Уређење обале - провера урбанистичког решења за уређење обале/урбанистички конкурс (2.A.4)
- Побољшање повезаности обала – мост (2.A.4)
- Стварање комуникацијских веза (2.A.4)

Саобраћај и животна средина

- Регулација саобраћаја, повећање капацитета саобраћајница и мобилности (2.B.1)
- Унапређење пешачког и бициклистичког саобраћаја и успостављање коридора (2.B.2)

Привреда и туризам

- Постаљање расвете, развој манифестационог туризма (фестивал културе...) (2.C.1)
- Функционално повезивање садржаја у оквиру комплекса "Милошев венац" (2.C.2)
- Локација градске тржнице (2.C.3)

5.2.3 Подручје интервенције 3: „Војнотехнички завод (Арсенал)“

Јужним делом централне градске зоне доминира индустријска локација бившег фабричког комплекса Заставе. Велике производне хале и индустријски објекти обележавају изглед Крагујевца. Ова локација представља значајно сведочанство индустријске архитектуре у Србији, али је великим делом запуштена. Подручје које се надовезује на јужној страни делом користе предузећа из области аутомобилске индустрије. Тренутно ова локација показује велику потребу за санацијом, док је развој и усложњавање структуре намене тих потенцијала

за валоризацију овог културно-историјског наслеђа битног за град Крагујевац од фундаменталног значаја.

На заједничкој основи настанка архитектуре која ствара имиџ града и виталности централне градске зоне постоји шанса да се ова локација приведе новим наменама и тако на јужној обали Лепенице развије витални градски простор. У наредном прегледу представљене су мере које доприносе валоризацији и ревитализацији бившег индустријског комплекса чиме би требало да се подстакну импулси за целокупну централну градску зону.

Војнотехнички завод (Арсенал)

бр. мере	Појединачна мера	Укупна интегрална мера
3.А.1	Израда урбанистичког решења са студијом изводљивости	Реконструкција, санација и ревитализација објеката од значаја за идентитет града и пренамена напуштених објеката/ површина и циљу очувања особености простора и урбане морфологије
3.А.2	Ревитализација, реконструкција и пренамена постојећих објеката од културно-историјског значаја (пренамена комплекса старог културно-историјског наслеђа "Кнежев арсенал" у мешовите јавне и остале функције)	
3.Ц.1	Геохемијска анализа земљишта и еколошка санација	
3.Д.1	Промоција урбанистичког решења у циљу успостављања јавно-приватног партнерства	Јачање мрежа, синергије и сарадње између локалних актера и предузећа
3.Е.1	Развој индустријског наслеђа	Реконструкција, санација и ревитализација објеката од значаја за идентитет града и пренамена напуштених објеката/ површина и циљу очувања особености простора и урбане морфологије

мере

Урбане структуре и изглед града

 Израда урбанистичког решења са студијом изводљивости (3.A.1)

 Ревитализација, реконструкција и пренамена постојећих објеката од културно-историјског значаја (пренамена комплекса старог културно-историјског наслеђа "Кнежев арсенал" у мешовите јавне и остале функције) (3.A.2)

Саобраћај и животна средина

 Геотехничка анализа земљишта и еколошка санација (3.C.1)

Образовање, здравство и социјална заштита

 Промоција урбанистичког решења у циљу успостављања јавно-приватног партнерства (3.C.2)

Култура, слободно време и рекреација

 Развој индустријског наслеђа (3.E.1)

5.2.4 Подручје интервенције 4: „Велики парк“

У централној градској зони у северном делу простире се Велики парк који представља значајни део јавног простора. Ту је концентрисан већи део спортских и рекреативних садржаја који се интензивно користе од стране становника централне градске зоне и осталих делова града. Поред значаја који има као простор за слободно време и рекреацију, ово подручје представља и улаз у национални Спомен-парк

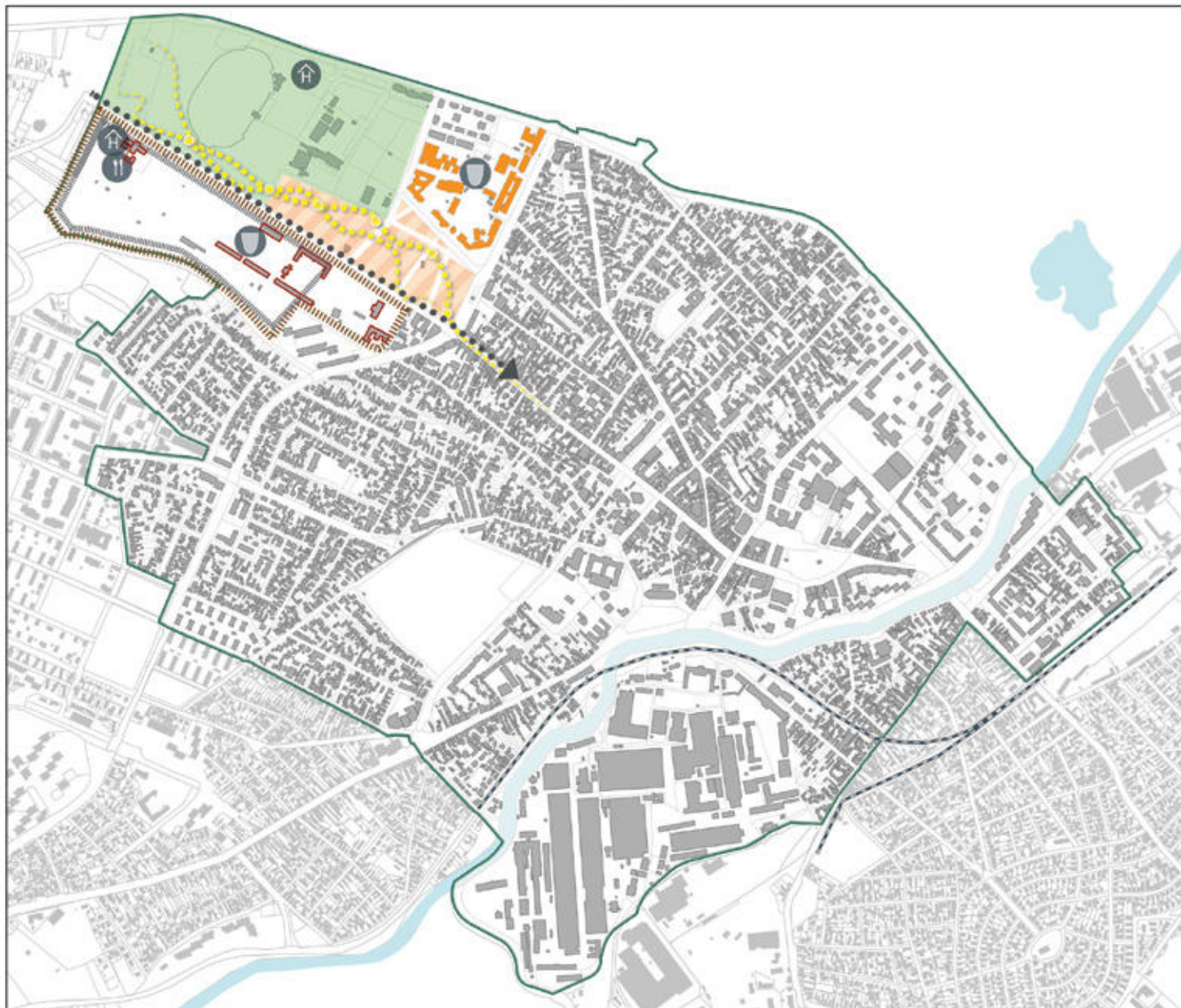
Шумарице и суседна подручја за локалну рекреацију чије је функционално усложњавање и обликовање у

погледу формирања идентитета и имица од посебног значаја за централну градску зону и цео град.

Упркос великој популарности парка могу се уочити обликовни и функционални недостаци. Постоји потреба за усложњавањем рекреативних садржаја и уређењем стаза. Тежишни простор такође поседује и потенцијале за туристички развој и профилисање централне градске зоне који се, међутим, не користе у довољној мери. У наредном прегледу представљене су мере које доприносе унапређењу квалитета простора Великог парка чиме би требало да се покрену импулси за целокупну централну градску зону.

Велики Парк

бр. мере	Појединачна мера	Укупна интегрална мера
4.А.1	Израда идејног урбанистичко-архитектонског решења са студијом изводљивости	Реконструкција, санација и ревитализација објеката од значаја за идентитет града и пренамена напуштених објеката/ површина и циљу очувања особености простора и урбане морфологије
4.А.2	Геохемијска анализа земљишта и еколошка санација	
4.А.3	Интензивније коришћење земљишта и објеката (касарна "Милан Благојевић за мешовите намене- јавне функције, становање и др.)	Унапређење социјалних, образовних и садржаја за слободно време
4.А.4	Употпуњавање и проширење садржаја високог образовања (Машински и Природно-математички факултет, ФИН-Факултет инжењерских наука, Културни центар)	Реконструкција, санација и ревитализација објеката од значаја за идентитет града и пренамена напуштених објеката/ површина и циљу очувања особености простора и урбане морфологије
4.А.5	Реконструкција и унапређење постојећег парка (Побољшање просторне и функционалне повезаности између факултета и подручја касарне "Милан Благојевић")	Ревитализација и унапређење квалитета јавног простора и техничке инфраструктуре
4.А.6	Увођење алтернативних видова превоза до Спомен парка Шумарице	Унапређење социјалних, образовних и садржаја за слободно време
4.Ц.1	Повећање атрактивности локација- привлачење сектора услуга	Побољшање оквирних локацијских услова за локалну привреду
4.Ц.2	Изградња новог хотела у циљу проширења смештајних капацитета	
4.Д.1	Валоризација и изградња објеката образовања и здравства	Унапређење социјалних, образовних и садржаја за слободно време
4.Е.1	Ревитализација и умрежавање садржаја за слободно време, спорт и рекреацију	
4.Е.2	"Уметничка стаза" до Спомен парка Шумарице	

мере

Урбане структуре и изглед града

Интензивније коришћење земљишта и објеката (касарна "Милан Благојевић" за мешовите намене- јавне функције, становање и др.) (4.A.1 / 4.A.2)

Употпуњавање и проширење садржаја високог образовања (Машински и Природно-математички факултет, ФИН-Факултет инжењерских наука, Културни центар) (4.A.3)

Реконструкција и унапређење постојећег парка (Побољшање просторне и функционалне повезаности између факултета и подручја касарне "Милан Благојевић") (4.A.4)

Саобраћај и животна средина

Геохемијска анализа земљишта и еколошка санација (4.B.1)

Увођење алтернативних видова превоза до Спомен парка Шумарице (4.B.2)

Привреда и туризам

Повећање атрактивности локација- привлачење сектора услуга (4.C.1)

Изградња новог хотела у циљу проширења смештајних капацитета (4.C.2)

Образовање, здравство и социјална заштита

Валоризација и изградња објеката образовања и здравства (4.D.1)

Култура, слободно време и рекреација

Реализација и умрежавање садржаја за слободно време, спорт и рекреацију (4.E.1)

"Стаза уметности" до Спомен парка Шумарице (4.E.2)

UniCredit Bank

1

КОНЦЕПТ СПРОВОЂЕЊА И ФИНАНСИРАЊА

6.1 Финансијска концепција

Поред средстава из градског буџета и комерцијалног сектора, за реализацију и финансирање појединачних мера, граду Крагујевцу на располагању стоји широка лепеза различитих инвестиционих и финансијских опција. Постојеће инвестиционе и финансијске опције доступне су на три нивоа: национални извори, извори ЕУ и међународни извори финансирања. Инвестиционе и финансијске опције су у наредном делу појединачно описане.

НАЦИОНАЛНИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА

оживљавање и јачање привреде, раст друштвеног производа, раст инвестиција и извоза, смањење незапослености и побољшање животног стандарда. Ради остварења тих централних циљева средства НИП-а усмеравају се пре свега на инвестиције у области техничке и саобраћајне инфраструктуре, здравствене заштите, образовања и социјалног старања, истраживања и развоја.

НИП омогућава усмеравање финансијских средстава на оне инфраструктурне пројекте који су приоритет у погледу задовољења потреба грађана и развоја економије. Изградњом

НАЦИОНАЛНИ ИНВЕСТИЦИОНИ ПЛАН (НИП)

Давалац средстава:	Министарство економије и регионалног развоја Републике Србије, ЕУ у оквиру претприступних фондова, друге међународне финансијске организације
Корисници:	јединице локалне самоуправе, регионалне и међуопштинске територијалне јединице
Предмет финансирања:	техничка и саобраћајна инфраструктура, објекти у области образовања, здравства, истраживања и развоја

Опис:

Национални инвестициони план представља најзначајнији инструмент за покретање привредног развоја Републике Србије и равномернијег регионалног развоја. НИП пре свега стоји у функцији остваривања приоритетних циљева регионалног развоја дефинисаних од стране Владе Републике Србије:

инфраструктурних објеката за задовољење потреба грађана који се финансирају средствима НИП-а обезбеђују се услови за повећање конкурентности привреде, разноврснији регионални развој, смањење сиромаштва и бољи стандард свих грађана.

Средства НИП-а могу се користити у следећим областима:

Предмет финансирања	Суфинансирање
Национални пројекти	не постоји обавеза суфинансирања
Регионални пројекти	обавезно суфинансирање 10 % до 50 %
Међуопштински пројекти	обавезно суфинансирање 10 % до 50 %
Локални пројекти	не постоји обавеза суфинансирања ⁹

⁹Важи за јединице локалне самоуправе сврстане у четврту групу према степену развијености и када су у питању пројекти који се односе на санацију инфраструктуре у случају ванредних ситуација.

МИНИСТАРСТВО ЕКОНОМИЈЕ И РЕГИОНАЛНОГ РАЗВОЈА

Давалац средстава:	Министарство економије и регионалног развоја Републике Србије, Агенција за регионални развој
Корисници:	јединице локалне самоуправе, мала и средња предузећа
Предмет финансирања:	<ul style="list-style-type: none"> • развој и унапређење пословне инфраструктуре, укључујући и основну инфраструктуру: индустријске зоне, индустријски паркови, бизнис инкубатори, прилазни путеви, комунална инфраструктура и сл. • пројекти који доприносе стварању повољних услова за пословање, отварању малих и средњих предузећа, повећању запослености, иновативности и конкурентности, побољшању пословне и инвестиционе климе. • брендирање региона • регенерација brownfield локација • развој географског информационог система (GIS) • припрема стратешких докумената јединица локалне самоуправе • успостављање или унапређење територијалних партнерстава и иницијатива везаних за развој и запошљавање између јавног и приватног сектора • побољшање општинских услуга кроз унапређење сервисних центара за мала и средња предузећа

Опис:

Министарство економије и регионалног развоја у сарадњи са Националном агенцијом за регионални развој пружа подршку јединицама локалне самоуправе приликом припреме и спровођења пројеката са циљем подршке локалној привреди.

Пројекти који се већ финансирају из националних/ или међународних извора и који су од значаја за регионални и локални развој и за унапређење међуопштинске, међурегионалне, прекограничне и међународне сарадње могу бити суфинансирани уз помоћ министарства.

Групе јединица локалне самоуправе (ЈЛС)					
	Јако девастиране ЈЛС	Група IV	Група III	Група II	Група I
Суфинансирање израде апликационе документације (до 50 % безПДВ-а)	до 300.000 динара	до 250.000 динара	до 200.000 динара	до 180.000 динара	до 160.000 динара
Суфинансирање израде пројектно-техничке документације (до 3.000.000 динара без ПДВ-а)	до 50 % оправданих трошкова без ПДВ-а	до 45 % оправданих трошкова без ПДВ-а	до 40 % оправданих трошкова без ПДВ-а	до 30 % оправданих трошкова без ПДВ-а	до 25 % оправданих трошкова без ПДВ-а
Суфинансирање трошкова учешћа ЈЛС у реализацији пројеката од значаја за регионални развој који су одобрени из извора финансирања (за пројекте вредности до 100.000.000 динара)	до 40 % оправданих трошкова без ПДВ-а	до 30 % оправданих трошкова без ПДВ-а	до 20 % оправданих трошкова без ПДВ-а	до 10 % оправданих трошкова без ПДВ-а	до 5% оправданих трошкова без ПДВ-а

МИНИСТАРСТВО ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, РУДАРСТВА И ПРОСТОРНОГ ПЛАНИРАЊА

Давалац средстава:	Министарство животне средине, рударства и просторног планирања Републике Србије
Корисници:	Јединице локалне самоуправе, градска комунална предузећа за управљање отпадом
Предмет финансирања:	Програм помоћи грађевинској индустрији, изградња рециклажних центара, системи управљања отпадом

Опис:

Министарство животне средине, рударства и просторног планирања у склопу свог деловања покрива широк спектар активности које између осталог обухватају подршку у областима грађевинарства, екологије и одрживог туризма. У условима светске финансијске и економске кризе министарство је покренуло Програм помоћи грађевинској индустрији вредан 18 милијарди динара, кроз који је покренуто 246 пројеката широм Србије, са намером да се активности програма продуже и у току 2012. године. У области екологије реализује се акција „Очистимо Србију“ у оквиру које је уређен Фонд за заштиту животне средине („Environmental Protection Funds“) са средствима подршке у висини од 800 милиона динара. Уз помоћ тог фонда уклањају се

Опис:

Министарство омладине и спорта надлежно је за област спортске инфраструктуре у Србији, као једне од предуслова развоја школског, универзитетског, рекреативног и професионалног спорта. Управљање инвестицијама спортских објеката начелно спроводи Сектор за управљање пројектима.

МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ, ИНФОРМИСАЊА И ИНФОРМАЦИОНОГ ДРУШТВА

Давалац средстава: Министарство културе, информисања и информационог друштва Републике Србије

Предмет финансирања: књижевне

МИНИСТАРСТВО ОМЛАДИНЕ И СПОРТА

Давалац средстава:	Сектор за управљање пројектима Министарства омладине и спорта Републике Србије
Корисници:	Јединице локалне самоуправе
Предмет финансирања:	Планирање и изградња нових, реконструкција, адаптација и опремање постојећих објеката: фискултурних сала, отворених спортских терена, дечијих игралишта локалног значаја, спортске дворане, балон хале, базени, клизалишта, велики спортски центри, остали спортски објекти, канцеларије за младе
Приоритени пројекти у 2011. години:	Изградња, реконструкција и адаптација спортских објеката, реализација пројеката изградње спортских објеката предвиђених из средстава НИП-а, изградња трим стаза, изградња мини пич терена, осветљење спортских терена

дивље депоније и градска комунална предузећа за управљање отпадом опремају неопходном техником. Тако је проценат становништва обухваћеног организованим одношењем отпада повећан на 77%. У току је изградња укупно 30 рециклажних центара за које на располагању стоји буџет од 600 милиона динара.

манифестације и награде, издавачка делатност – периодичне публикације из области уметности и културе, музика (стваралаштво, продукција, интерпретација), ликовне и визуелне уметности, примењена уметност, архитектура и мултимедија, сценско стваралаштво и интерпретација (област: драма, опера, балет и плес), кинематографија

и аудио-визуелно стваралаштво (филмски фестивали, манифестације, радионице и колоније), пројекти у области научно истраживачке и едукативне делатности у култури, изворно народно, аматерско стваралаштво и очување нематеријалног културног наслеђа, културне делатности националних мањина у Републици Србији, културне делатности Срба у иностранству, културне делатности особа са инвалидитетом и културне делатности деце и за децу и младе.

ФОНД ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Фонд за заштиту животне средине Републике Србије је водећа државна институција у области инвестиција у животну средину. Основан је на основу Закона о заштити животне средине из 2004. године, ради обезбеђивања финансијских средстава за подстицање и унапређивање животне средине у Републици Србији, као и њихово наменско и системско улагање у пројекте заштите животне средине у складу са усвојеним националним и међународним стратегијама.

Фонд за заштиту животне средине, обавља послове управљања пројектима и финансијског посредовања у области очувања, одрживог коришћења, заштите и унапређења животне средине, као и у области енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије, а у складу са националним програмом заштите животне средине и другим стратешким плановима и програмима, као и закљученим међународним уговорима.

Један од најинтересантнијих програма који ће се спроводити од марта 2012. године је Програм енергетске ефикасности у зградарству за чију реализацију је предвиђено 1,3 милијарде динара бесповратних средстава и то пре свега за адаптацију објеката од јавног значаја као и за обезбеђивање субвенционисаних кредита за унапређење енергетске ефикасности стамбених објеката.

CIVITAS ИНИЦИЈАТИВА

CIVITAS иницијатива (City-Vitality-Sustainability) је успостављена 2002. године. Сврха иницијативе је подршка увођењу активних и амбициозних мера и политика како би се постигла одржива урбана мобилност. Циљ је достизање значајног отклона од модалне поделе (modal split) ка одрживом транспорту, а постиже се подстицањем примене иновативних технологија и стратегија заснованих на политикама и мерама.

У првој фази пројекта (2002-2006), 19 градова је учествовало у 4 истраживања и демонстрационим пројектима, док је у CIVITAS II пројекту (2005-2009) учествовало још 17 градова кроз 4 нова пројекта. Иницијатива је тренутно у трећој фази и назива се CIVITAS Plus (2008-2013), где 25 градова сарађује на 5 пројеката. Укупно, скоро 60 европских градова је кофинансирано од стране Европске комисије у примени иновативних мера чистијег урбаног транспорта, а инвестиција премашује 300 милиона евра.

МЕЂУНАРОДНИ ИНСТРУМЕНТИ ФИНАНСИРАЊА

Транснационални програм Југоисточне Европа (ЈИЕ)

Основни циљ трансационалне сарадње је да подржи уравнотежени територијални развој и територијалну интергарцију у оквиру области сарадње. Развијање трансационалних партнерстава у вези са питањима која су од стратешког значаја за процес територијалног, економског и социјалног интегрисања, као и за остваривање кохезије, стабилности и конкурентности представља општи циљ Програма сарадње на подручју Југоисточне Европе.

Област подршке	Област деловања
Приоритетна оса 1: Развијање иновативних приступа и предузетништва	1.1: Развијање технолошких и иновационих мрежа у оквиру специфичних поља 1.2: Развијање повољних услова за иновативно предузетништво 1.3: Унапређивање оквирних услова и стварање услова за увођење иновација
Приоритетна оса 2: Заштита и унапређење животне средине	2.1: Побољшано интегрисано управљање воденим ресурсима и превенција опасности од поплаве 2.2: Унапређивање превенције опасности по животну средину 2.3: Унапређивање оквирних услова и стварање услова за увођење иновација 2.4: Промовисање енергетске ефикасности и ефикасне потрошње ресурса
Приоритетна оса 3: Унапређивање приступачности	3.1: Унапређивање координирања у области промовисања, планирања и функционисања примарних и секундарних саобраћајних мрежа 3.2: Развијање стратегија за суочавање са "дигиталним јазом" 3.3: Унапређивање оквирних услова за успостављање мултимодалних платформи
Приоритетна оса 4: развој транснационалних синергија за одрживи развој подручја	4.1: Решавање најважнијих проблема који утичу на градске области и регионалне системе насеља 4.2: Промовисање уравнотеженог обрасца за атрактивне и приступачне области 4.3: Промовисање употребе културних вредности за развој
Географска област	Земље које учествују у програму ЈИЕ - целокупна територија: Албанија, Аустрија, Бивша Југословенска Република Македонија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Црна Гора, Грчка, Хрватска, Мађарска, Република Молдавија, Румунија, Словачка, Словенија и Србија
Минимални/Максимални износ који се додељује Трајање пројекта	Земље које учествују у програму ЈИЕ - делимична територија: Италија-Ломбардија, Аутономна покрајина Болзано/Бозен, Аутономна покрајина Тренто, Венето, Фриули-Венеција-Ђулија, Емилија Ромања, Умбрија, Марке, Абруцо, Молизе, Пуља Базиликата и Украјина -Черниветска област, Ивано-Франкивишка област, Закапартска област и Одеса Непрофитне организације/институције 50.000 – 300.000 евра Максимум 36 месеци

Оквир за инвестиције на Западном Балкану (WBIF)

Оквир за инвестиције на Западном Балкану покренут је 2009. године као заједничка иницијатива Европске комисије заједно са Развојном банком Савета Европе (СЕВ), подржана од стране Савета Европе. Ради се о иновативној финансијској иницијативи која уједињује бесповратна средства у сврху усмеравања зајмова за финансирање приоритетних инфраструктурних пројеката на Западном Балкану. Делокруг WBIF-а проширен је и на подручја социо-економског развоја и енергетске ефикасности.

WBIF додељује бесповратна средства пројектима за које постоји вероватноћа да ће бити подржани зајмовима од укључених међународних финансијских институција и других финансијских партнера. Бесповратна средства користе се за припрему пројеката, убрзавање коришћења постојећих зајмова или премошћавање финансијских недостатака. WBIF пружа земљама корисницама интегрисани финансијски пакет за инвестиционе пројекте који су оцењени као приоритетни за развој инфраструктуре. Бесповратна средства долазе из: Инструмента за предприступну помоћ IPA Европске комисије,

доприноса банака: СЕВ-а, ЕБРД-а и ЕИБ-а; доприноса билатералних донора путем Европског заједничког фонда за Западни Балкан (European Western Balkans Joint Fund - EWBJF).

Инвестициони пројекти треба да допринесе циљевима који имају за сврху економски, друштвени и еколошки развој Западног Балкана. Могућност финансирања имају пројекти који укључују развој инфраструктуре у секторима заштите животне средине, енергетике, саобраћаја и социјалног сектора, као и развој приватног сектора. Приоритетне пројекте дефинишу и предлажу земље кориснице. WBIF додељује финансијску подршку корисницима на неколико начина: техничка помоћ за пред-инвестиционе студије (као што је студија утицаја, студија изводљивости, израде идејних и главних пројеката, надзора пројекта и

а укупно је одобрено 122 грантова са бесповратним средствима и са потенцијалном инвестицијом од готово 10 милијарди евра. У 2012. години планирани су грантови у укупном износу од 40 милиона евра уз додатних 20 милиона евра за унапређење енергетске ефикасности.

Банка за развој Савета Европе (СЕВ)

Банка за развој Савета Европе (СЕВ) је мултилатерална развојна банка са социјалном компонентом. СЕВ представља главни инструмент политике солидарности у Европи, са циљем пружања помоћи у постизању одрживог и правичног раста и подршке унапређењу неразвијених региона Европе. Банка на тај начин учествује у финансирању социјалних пројеката, реагује на ванредне ситуације и коначно, доприноси

Тематски сектори и подсектори WBIF-а

Тематски сектори	Подсектори
Животна средина	Водоснабдевање Пречишћавање отпадних вода Одводњавање Управљање чврстим и опасним отпадом Контрола емисија
Енергетика	Обновљиви извори енергије Когенерација Интерконекције Пренос Хидроенергија Гасоводи
Енергетска ефикасност и уштеде	
Саобраћај	Путеви Железнице Унутрашњи пловни путеви Ваздушне луке Градски превоз
Друштвени сектор	Школе и образовни центри Болнице Социјално становање Друге јавне зграде
Мало и средње предузетништво	Подршка приватном и финансијском сектору

сл.), ко-финансирање инвестиције, давање субвенција финансијским посредницима као и субвенционисање каматне стопе зајмова. Пројекти који утичу на развој региона и подразумевају сарадњу између две или више земаља Западног Балкана имаће предност код одлучивања о пројектним пријавама. До краја 2011. године било је шест позива за подношење пројеката и евалуација у оквиру WBIF-а,

побољшању услова живота најугроженијих група становништва.

СЕВ доприноси реализацији социјално оријентисаних инвестиционих пројеката кроз три секторске линије деловања: јачање социјалне интеграције, управљање животном средином, подржавање јавне инфраструктуре са социјалном компонентом.

Секторске линије деловања	Главно поље акције
Јачање социјалне интеграције	Помоћ избеглим лицима, мигрантима и расељеним лицима Социјално становање за лица са ниским примањима Отварање нових одрживих радних места Побољшање услова живота у урбаним и руралним подручјима
Екологија	Природне и еколошке катастрофе Заштита животне средине Заштита и обнављање и сторијског и културног наслеђа
Подршка јавној и инфраструктури са социјалном компонентом	Здравство Едукација и стручно образовање Административна и правосудна инфраструктура

СЕВ заузима јединствену и оригиналну позицију у Европи – у смислу природе пројеката које финансира, сектора у којима делује и географског обухвата своје базе акционара. Постоје различите врсте пројеката:

- индивидуални пројекти (ИП) обухватају само један конкретан пројекат или једно поље акције
- секторски пројекти (СП) улазе у национални или регионални пројекат развоја одређеног сектора и састоје се од неколико пројеката у једној области, осим природних катастрофа
- мултипројекти (МП) који се састоје од неколико пројеката, без обзира на сектор који је у питању, па с тога дозвољавају постојање више бенефицијара преко једног корисника зајма.

Такође, постоје и две врсте операција:

- Зајмови – дају се директно зајмопримцу одговорном за имплементацију пројекта (држава, орган локалне самоуправе), или финансијској институцији у случају груписаних пројеката који обједињавају више корисника.
- Гаранције – дају се у вези са зајмовима које одобравају други извори финансирања.

Принципи функционисања банке су:

- Сагласност са конвенцијама Савета Европе,
- Поштовање животне средине на основу међународних конвенција и у складу са стандардима квалитета,
- Учешће у пројекту не може прећи 50% укупних трошкова,
- Усаглашеност са националним и међународним прописима о поштовању финансијских обавеза. Пријаве за зајам подноси држава чланица.

Пројекат је базиран на студији о изводљивости, која дефинише социо-економски утицај, као и техничке аспекте. У процесу припреме пројекта различите службе ЦЕБ могу помоћи ономе ко се пријављује за зајам.

Европска фондација за културу

Иницијатива подржава све врсте уметничког и културног изражавања: музику, визуелне уметности, позориште, плес, филм, документарне филмове, мултимедије, фотографију, дизајн, моду и изградњу капацитета у области културе.

Опис:

Немачка равoјна банка је стратешка финансијска организација у области развоја. Смањење сиромаштва, осигурање мира, заштита природних ресурса и подршка у глобализацији главни су приоритети KfW Развојне банке.

У име Немачке Савезне владе, KfW финансира реформе, инфраструктуру и финансијски систем у циљу социјално и еколошки одговорног економског развоја. Као део KfW Банкарске Групе, KfW Развојна банка је финансијски партнер широм света и усмерава и сопствена средства у развојне пројекте. KfW Развојна банка је у потпуности упозната са потенцијалима и проблемима у земљама у транзицији и земљама у развоју захваљујући блиској сарадњи са локалним партнерима и циљним групама.

KfW у Србији обезбеђује кредитну линију у износу од 100 милиона евра. Одобрена средства су намењена финансирању инфраструктурних пројеката у градовима/општинама у Србији. Кредитна линија је на располагању у општинама

Врсте грантова	Опис
Неповратни кредити „Зауспешнусарадњу“	Стимулише сарадњу између организација културе у пројектима који додају вредност пракси културне сарадње у Европи
Балкански фонд за иницијативе у култури	Подржава уметнике и уметнички рад на Западном Балкану, који воде организације у региону или организације које раде у сарадњи са организацијама са Западног Балкана. Фокус гранта је да ојача везе широм Западног Балкана (Албаније, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Хрватске, Косова, Македоније и Србије) и Европе, како би се стимулисали процеси интеграције у ЕУ.
Више од путовања	Подстиче транснационалну културну сарадњу, уметничко изражавање и мобилност уметника и актера у култури.

и јавним комуналним предузећима. Укупна вредност пројекта не треба да прелази 2,5 милиона евра, а максимална вредност појединачног зајма из KfW кредитне линије износи 1.200.000 EUR.

Немачка развојна банка

KfW Банкарске Групе, KfW Развојна банка је финансијски партнер широм света и усмерава и сопствена средства у развојне пројекте. KfW Развојна банка је у потпуности упозната са потенцијалима и проблемима у земљама у транзицији и земљама у развоју захваљујући блиској сарадњи са локалним партнерима и циљним групама.

Давалац средстава:	KfW Развојна банка
Корисници:	Општине и јавна комунална предузећа
Предмет финансирања:	повољни кредити за финансирање инфраструктурних пројеката, пре свега у области техничке инфраструктуре као што су водовод и канализација и снабдевање енергијом

Опис:

Немачка развојна банка је стратешка финансијска организација у области развоја. Смањење сиромаштва, осигурање мира, заштита природних ресурса и подршка у глобализацији главни су приоритети KfW Развојне банке. У име Немачке Савезне владе, KfW финансира реформе, инфраструктуру и финансијски систем у циљу социјално и еколошки одговорног економског развоја. Као део

KfW у Србији обезбеђује кредитну линију у износу од 100 милиона евра. Одобрена средства су намењена финансирању инфраструктурних пројеката у градовима/општинама у Србији. Кредитна линија је на располагању у општинама и јавним комуналним предузећима. Укупна вредност пројекта не треба да прелази 2,5 милиона евра, а максимална вредност појединачног зајма из KfW кредитне линије износи 1.200.000 EUR.

Типови пројеката: инфраструктурни и инвестициони пројекти до 2,5 милиона EUR	<ul style="list-style-type: none"> - питка вода, отпадна вода, даљинско грејање и снабдевање енергијом - чврсти отпад - транспортна инфраструктура, јавни превоз и комуникације - социјална и економска инфраструктура (здравство, образовање, становање, индустријске зоне)
Услови	<ul style="list-style-type: none"> - износ зајма до 1,2 милиона ЕУР по пројекту - рок отплате до 7 година - грејс период до 1 године - камата - EURIBOR +4,5 % или 6,75 % фиксно - помоћ код идентификације пројеката, оцена пројектне документације, - помоћ код тендерских поступака

6.2 Оперативне структуре

Секторски циљеви и смернице стратегије интегралног урбаног развоја представљају основу за концепцију деловања и каталог мера, где су дате појединачне мере и активности за даљи развој различитих области деловања унутар централне градске зоне. Ту такође спада и разматрање и интеграција постојећих идеја и планова.

Имплементација комплексне свеобухватне стратегије обнове и уређења централне градске зоне захтева континуирану и интердисциплинарну комуникацију и деловање свих учесника и представника заинтересованих страна, али пре свега груписање и укупну координацију поступака планирања, усклађивања и других процеса. Осим тога, од помоћи је када се у процес имплементације укључе додатни партнери – предузећа, иницијативе, институције и представници заинтересованих страна (стејкхолдери). Широка комуникација активности и корака имплементације доприноси одрживости инвестиционих одлука на политичком нивоу, али се тиме и мотивише оперативна или финансијска подршка појединачним пројектима. Главни задатак груписања интереса и координације и усмеравања процеса при томе остаје у надлежности градске управе. Пошто су задаци интегралног урбаног развоја распоређени на све стручне службе и области деловања градске управе, мање је препоручљиво да се овај комплексни задатак координације директно делегира само једној стручној служби, већ је боље да се оформи један стручни тим за интегрални урбани развој који ће бити директно

везан за руководство Управе (градоначелника). Специфичност у обезбеђивању средстава за финансирање пројеката, припрема пројектне и тендерске документације, мониторинг и евалуација имплементације стратегије, представљају додатни фактор за успостављање оваквог стручног тима.

У Анексу 1. Стратегије дат је предлог управљачког модела.

Препоручује се да се за имплементацију оперативних структура предвиди временски оквир од 12 до 18 месеци. Најпре је потребно успоставити неопходне основне структуре (стручни тим, градски менаџмент/веће) да би се могли покренути и координирати сви даљи процеси. Паралелно са тиме требало би развити прве комуникационе структуре које ће средњерочно прећи у редовне састанке (управни одбор, стручне радне групе) о процесу имплементације.

Са убрзаном реализацијом првих пројеката могу се благовремено остварити први резултати/"мали успеси" и пре свега представити екстерно чиме се повећавају прихватање и консензус по питању стратегије интегралног развоја. У ту сврху у оквиру сваке области деловања треба дефинисати 1-2 мере које се могу спровести краткорочно. Спровођење тих мера треба интегрисати у адекватне активности у области односа са јавношћу. Ови такозвани "покретачки" пројекти требало би да се реализују и јавно презентују у оквиру једне године.

Анекс 1

МОГУЋИ МОДЕЛ УПРАВЉАЊА

Стручни тим за интегрални урбани развој

Реализација каталога мера стратегије интегралног урбаног развоја централне градске зоне Крагујевца, поред пуне политичке подршке, захтева ефикасне и транспарентне комуникационе и оперативне структуре које ће такође координирати циљано коришћење

ресурса (персонал, време, финансијска средства). Имплементација стратегије требало би да се у великој мери координира од стране новоформираног стручног тима за интегрални урбани развој Крагујевца. Исти је директно подређен Градоначелнику и делује међусекторски. Ту ће бити координиране, усмераване и валуиране надлежности за припрему и спровођење по јединичних мера.

И обезбеђивање средстава из локалног буџета, склапање јавно-приватних партнерстава (ППП) као и аплицирање за средства подршке из доступних

Могући модел управљања

националних и међународних програма требало би да спроводи стручни тим. Тако се све информације о изворима финансирања и њиховом усклађивању могу концентрисати на једном месту и одатле ставити на располагање свима који ма је то неопходно. Стручни тим додатно може да функционише као служба за мониторинг и контролу унутар процеса имплементације да би се могло благовремено реаговати на негативне развојне или нове потребе за интервенцијом.

И обезбеђивање средстава из локалног буџета, склапање јавно-приватних партнерстава (ППП) као и аплицирање за средства подршке из доступних националних и међународних програма требало би да спроводи стручни тим. Тако се све информације о изворима финансирања и њиховом усклађивању могу концентрисати на једном месту и одатле ставити на располагање свима који ма је то неопходно. Стручни тим додатно може да функционише као служба за мониторинг и контролу унутар процеса имплементације да би се могло благовремено реаговати на негативне развојне или нове потребе за интервенцијом.

Градски менаџмент

Деловање стручног тима за интегрални урбани развој у тесној је вези са градским менаџментом Крагујевца (Градским већем у складу са Статутом града) са којим се осигурава тесна сарадња. Док стручни тим превасходно гарантује усмеравање процеса, координацију и аквизицију средстава подршке унутар градске управе, Градско веће на себе преузима информисање локалних интересних група, предузећа и грађана. Оно адекватним методама успоставља платформу за комуникацију и као везивна тачка између административно-интерних и екстерних актера осигурава трансфер информација и умрежавање.

Задачи стручног тима и Градског већа морају се узајамно ускладити и пратити. Персонално уређење стручног тима може се спровести из постојећих капацитета Градске управе. При томе је од значаја дугорочно или барем циљано укључивање екстерних стручњака да би се „екстерном перспективом“ осигурала објективна стручна оцена и модерација процеса и имплементације.

Процес комуникације

Стручни тим за интегрални урбани развој/ градско веће одговорни су између осталог за развој комуникационих структура унутар градске управе преко којих се у свим правцима може одвијати информисање о напретку у имплементацији стратегије. Ту спада и редовно одржавање састанака управног одбора које организује стручни тим. То на пример обухвата припрему дневног реда и материјала, позивање учесника као и накнадну обраду/анализу резултата састанка. У оквиру тих састанака окупљају се руководиоци различитих стручних служби – по могућности уз учешће градоначелника – да би подносили извештаје о степену реализације појединачних мера. Тада се може дискутовати и о новим пројектним идејама, идентификовати потенцијални синергијски ефекти и указати на проблеме приликом имплементације. Осим тога може се одлучивати о приоритетима у имплементацији, додатним потребама за интервенцијом или нпр. додели послова у оквиру појединачних пројеката. Информације и задаци дефинисани на састанцима управног одбора се од стране стручних руководиоца прослеђују одговарајућим сарадницима стручних служби. У стручним службама постоји контакт особа за сваки пројекат која може да пружи информације о степену реализације појединачних мера.

Поред састанака управног одбора за интегрални урбани развој централне градске зоне Крагујевца на којима се координира целокупан процес имплементације треба увести и тематски оријентисане стручне састанке на којима се окупљају представници одговарајућих стручних служби и екстерни партнери. Састав ових стручно оријентисаних радних група одређује се према укупним интегрисаним мерама у оквиру којих су груписане светематске области значајне за развој централне градске зоне Крагујевца (види каталог мера - прилог). Тиме се осим тога може извршити тематско везивање за потенцијалне изворе финансирања тако да се нпр. захтеви за средства подршке могу садржински обрадити. На стручним састанцима припремају се појединачне мере и стручно прати њихово спровођење до финализације.

Дирекција за урбанизам Крагујевац
Краља Петра I 23, 34000 Крагујевац
телефон: +381 34 331-920; факс: +381 34 335-252;
е-пошта: urbanizam@open.telekom.rs; одговорно лице: Мирјана Ћирић